

**Magistri Guillelmi
de Podio Laurentii
Chronica**

Guillaume de Puylaurens

Chronique, 1145-1275

Nederlandse vertaling van Raymond Doms

Magistri Guillelmi de Podio Laurentii
Chronica

Guillaume de Puylaurens
KRONIEK

Vertaald naar Jean Duvernoy's uitgave van de Latijnse tekst
en de vertaling die hij ervan maakte door

Raymond Doms

De titels van de hoofdstukken werden in middeleeuws Latijn bewaard. Het zijn korte samenvattingen van wat in het hoofdstuk aan bod komt. We wouden diegene die Latijn gestudeerd hebben de kans laten even te testen wat er van die kennis nog overblijft.

Guillaume de Puylaurens heeft waarschijnlijk geleerd - zoals ikzelf - dat men in een lang verhaal af en toe de verleden tijd best onderbrak door de tegenwoordige tijd om het verhaal levendig te houden. Hij deed dit en we bewaarden het zo in de vertaling, alhoewel het vaak vreemd overkomt.

INCIPIIT CRONICA A MAGISTRO GUILLELMO DE PODIO LAURENTI COMPILATA

HIER BEGINT DE PROLOOG TOT HET VERHAAL VAN DE GEBEURTENISSEN DIE DE FRANSEN DE "ALBIGENSISCHE KWESTIE" NOEMEN. ZOALS MEN WEET, STELDE DEZE ZICH EERTIJD IN DE PROVINCIE NARBONNE EN DE BISDOMMEN ALBI, RODEZ, CAHORS EN AGEN, VOOR DE BESCHERMING VAN DE KATHOLIEKE GODSDIENST EN HET UITROEIEN VAN HET KETTERS VERDERF.

Onder de feiten waarvan de geschiedenis hier in Europa langs deze kant van de zeeën¹ sedert honderd jaar gewag maakt, is het bijzonder waardevol te gedenken wat ondernomen werd voor het behoud van het katholieke geloof en het uitroeien van de ketterij in de provincie Narbonne en de bisdommen Albi, Rodez, Cahors en Agen en in enkele gebieden over de Rhône die eigendom waren van de graaf van Toulouse. Deze "kwestie" werd, zoals men weet, opgelost in nauwelijks zeventig jaar. Bijgevolg vond ik het aangewezen om voor het nageslacht enkele gebeurtenissen die ik gezien of uit goede bron vernomen heb, op schrift te stellen, opdat, naargelang van de gebeurtenissen, grote, gewone en kleine lieden de beslissingen zouden begrijpen waarbij God besloot ons arme land te kastijden omwille van de zonden van het volk. Ik zeg wel zonden van het volk, maar ik dek de onachtzaamheid van prelaten en vorsten niet toe, opdat zij er in de toekomst mogen over waken dat "de Vijand geen tweedracht zaaie"² onder het goede graan dat toevertrouwd werd aan een akker die met zoveel inspanningen werd bewerkt, tegen een zo verslindende prijs en met uiteindelijk het vergieten van zoveel mensenbloed.

Terwijl zij die toen hadden moeten waken sliepen, bracht de oude Vijand in het geniep in dit arme land "zonen des verderfs" binnen die "de ogenschijnlijke, maar niet de ware vroomheid" hadden, van wie het woord, "sluipend als een kanker", er velen besmette en verleide. Zodus, gezien er niemand zich tegen deze indringers "opwierp als een dam" voor het geloof, gingen deze kettters "van kwaad naar erger" zodat zij hun woningen hadden in steden en dorpen, zodat zij akkers en wijngaarden verwierven en daarbij de ruimste huizen aankochten waar zij in het openbaar hun ketterijen verkondigden aan hun gelovigen.

Er waren ariërs, manicheërs³, waldenzen of lyonezen. Zij waren oneens onder mekaar, maar allen spanden samen tegen het katholieke geloof voor de ondergang van de zielen.

De waldenzen hielden het hevigst debatten met de anderen, wat maakte dat ze soms door weinig oordeelkundige priesters werden verwelkomd uit haat voor de anderen.

Om die reden bracht het land, als "verworpen en de vervloeking nabij," alleen stekels en dorens voort, nl. rovers, baanstopers, dieven, moordenaars, overspeligen en manifeste woekeraars.

De leken misprezen zozeer de pastoors dat velen, bij het afleggen van een eed, ze op één lijn stelden met de joden en zoals men zegt: "Ik ware liever jood!", zei men "Ik ware liever pastoor dan dit of dat te doen."

---

¹ In tegenstelling tot de Oosterse kwesties en deze van het Heilig Land.

² Met de haakjes worden in deze vertaling citaten uit de Heilige Schrift en de klassieke schrijvers aangeduid.

³ Term die de katharen aanduidt.

Wanneer clerici zich in het openbaar vertoonden, dan verstopten ze hun bescheiden tonsuur door de haren van het achterhoofd naar voren te kammen, en de edelen boden zelden hun kinderen aan bij de geestelijke stand, maar stelden de zonen van hun ondergeschikten voor aan de kerken waarvan ze dan de tienden opstreken, en de bisschoppen maakten er geestelijken van in de mate van het mogelijke gezien de omstandigheden.

Met misprijzen voor het gezag, naar eigen goeddunken en zonder tegenstand, werden dezelfde edelen aanhangers van deze of gene ketters. Ketteren werden zodanig gewaardeerd dat zij kerkhoven bezaten waar zij in het openbaar deze die ze tot ketterij hadden bekeerd, begroeven, van wie ze de volledige [nalatenschap] “bed en klederen” ontvingen⁴. Er werden hen grotere legaten geschonken dan aan de priesters; zij waren niet onderworpen aan het optrekken van de wacht, noch aan belastingen. Als een soldaat in hun gezelschap vijanden ontmoette, dan was hij in veiligheid voor deze laatste.

Zo bezat de duivel voor een groot deel, dank zij hen, vreedzaam het land als ware het zijn tehuis. De duisternis was ingevallen, de nacht der onwetendheid “bevolkt door de dieren uit het woud van de duivel.”

I

DE BEATO BERNARDO CLARAVALLENSI ABBATA QUI MALEDIXIT CASTRUM VIRIDISFOLII QUIA REPULIT VERBUM DEI.

Het land leed dus onder de ziekte van een dergelijke ontrouw. Sint Bernard, abt van Clairvaux, merkwaardig man omwille van zijn levenswandel en zijn kennis, bezocht het op zekere dag, vol vuur en vlam voor het geloof. Hij besloot meer precies naar de burcht van Verfeil te gaan, die, in die tijd, bloeide dank zij een menigte edelen en gewone lieden. Hij meende dat - indien hij daar het geluk had het ketters verderf, dat op die plaats welig tierde, de kop in te drukken - hij dit op andere plaatsen gemakkelijker zou kunnen. Hij begon met prediken in de kerk tegen de machtigen van de streek. Zij verlieten de kerk en het volk volgde hen. De heilige man volgde ook en begon Gods woord te verkondigen. Maar ze doken langs alle kanten weg in hun huizen terwijl hij daarom niet minder preekte tot de kleine lieden die rondom hem bleven staan. Maar zij maakten groot lawaai en sloegen met hun deuren, opdat het volk zijn stem niet zou horen en zij “legden het woord van God aan banden.” Hij “schudde het stof van zijn voeten” ten teken van het feit dat zij “stof waren en tot stof zouden wederkeren”, vertrok en keerde zich om naar de burcht en verwenste ze zeggende: “Verfeil⁵, dat God je verdorre!”

Dit alles kan men nagaan door duidelijke tekens: inderdaad, volgens een oude staat waren er in deze burcht honderd adellijke huizen, die paarden, vaandels en wapenschild bezaten, die konden leven van hun eigen en niet van andermans haver. Van dan af begon een ware “ellende, als een gewapende man” hen elk jaar te overvallen. Veelvuldige hagel, onvruchtbaarheid of opstand, of zelfs oorlog lieten hen nog weinig rust.

⁴ Deze kwamen meestal van “faidits”, baronnen die beroofd waren van hun leen en die leefden als zwervende ridders zonder bezit. Andere legaten waren meestal in munt.

⁵ Verfeil, viride folium, groen blad zorgt voor een woordspeling. Maar in de teksten vindt men ook *castrum Veteris folii*, burcht van het oude blad.

Toen ik een jong kereltje was, heb ik de edele heer Isarn Neblat, die de voornaamste heer was geweest van Verfeil, gezien. Men vertelde dat hij wel honderd jaar oud was en te Toulouse woonde in de grootste armoede en het moest stellen met één paard.

Hoe en hoeveel afvallige heren van deze burcht werden bestraft door het Godsoordeel, dat tonen de klare feiten, want wat de heilige had verwenst kon niet meer gedijen totdat de graaf van Montfort de burcht gaf aan de eerbiedwaardige heer Foulque, bisschop van Toulouse; nadat de heren er uit verdreven waren begon het stilaan herop te leven, zoals het vervolg zal aantonen op het gepaste moment.

II

DE CASTRO VAURI DUDUM ANTE ADVENTUM ULTIMUM CRUCESIGNATORUM OBSESSO PRO HERETICIS QUI IBI ERANT

Ik wil het hebben over Lavaur, een burcht in de nabijheid van de vorige, waar de duivel, dank zij de ketters, zijn zetel had gevestigd en die hij tot synagoge van Satan had gemaakt. Sinds het jaar 1170 van de menswording werd ze belegerd door een kardinaal die de Paus van Rome had gezonden en die de ketters die er waren dwong om zich aan hem over te geven. Twee van de voornaamsten onder hen bekeerden zich tot het katholieke geloof⁶. Eén ervan, Bernard Raimond, plaatste de kardinaal in de kathedraal Saint-Etienne van Toulouse, de andere stuurde hij naar het klooster van Saint-Sernin, als kanunniken. Ik herinner mij dat, toen ik kind was, ik Bernard Raimond (deze die in de kathedraal was geplaatst) heb horen bestempelen als “de Ariër” wanneer men van hem sprak; maar ik weet dat ik hem nooit gezien heb.

Dat gebeurde lang voor de aankomst van het leger van de kruisvaarders te Béziers: ik spreek er dus slechts van als inleiding.

Kort voor de aankomst van de kruisvaarders trad de Heer in actie tegen het boze karakter van de stad, toen Bonfils, een van de heren van ter plaatse, om zich alles toe te eigenen, zijn twee neven bij hem ontbood, onder voorwendsel dat hij ziek was en hen verse vijgen wou geven, en hij bracht ze verraderlijk om in zijn kamer. Maar hij kwam bedrogen uit in zijn opzet en dezelfde dag onderging hij met het zwaard de wet van oog om oog en tand om tand.

Maar omwille van wat ik vroeger gezegd heb, hield de ketterse koorts aan. Nog meer, ze nam uitbreiding op menige plaats, zoals het vervolg het bewijst en de roeden van de goddelijke wraak volgden haar op de hielen. Om mijn betoog meer gestructureerd verder te zetten, meen ik het relaas van wat in onze tijd gebeurd is te moeten beginnen bij de graven van Toulouse die nog in het geheugen liggen. Zij waren de meest machtige heren van het land, zoals men er zich van kan vergewissen door de gebeurtenissen waarvan ik niets wil verzwijgen, of ten hoogste heel weinig. Het is door hun onoplettendheid of door hun fout dat de ellende toenam in onze streken en zij hadden, waren ze waakzaam geweest, onmiddellijk paal en perk moeten stellen aan een evolutie die mogelijk beetje bij beetje vóór hun tijd stiekem ontstaan was en die daarna in hun tijd het hoofd opstak.

---

⁶ 15 september 1181. Zie C. Thouzellier, *Catharisme et Valdésisme*, Parijs, 1969, p. 21-23 en 38-40.

III

DIVERTICULUM SUPER SOMPNIO QUOD VIDIT VENERABILIS PATER EO TEMPORE EPISCOPUS ALBIENSIS

Voor het zover kwam vertel ik - opdat men goed begrijpe hoe ernstig toen het misprijzen voor het gezag van de prelaten was, toen om het even wie straffeloos bij om het even welke sekte kon aansluiten - wat ik de eerbiedwaardige heer monseigneur Guillaume, bisschop van Albi⁷, zaliger gedachtenis, heb horen verhalen. Het was hem overkomen, vertelde hij, op zekere nacht in zijn slaap te dromen en hij zag zich staan bij het bed van zijn familielid Guilhelm Peyre de Brens die ziek leek. En er was tegenover het bed een vuurhaard naar dewelke de zieke zich richtte. De bisschop vroeg waar hij naartoe wou, en de zieke zei: "Ik wil in die vuurgloed gaan." En ondanks de vergeefse tegenstand van de bisschop kroop hij er naartoe. En toen gebeurde het dat men bij de bisschop, die nog onder de indruk was van dit visioen, op de deur klopte van de kamer waar hij sliep, en boden meldden aan de bewakers dat voornoemde man zeer ziek was en om de aanwezigheid van de bisschop vroeg.

Deze besteedde de rest van de nacht om zich naar hem te reppen, verontrust als hij was door wat hij in zijn droom gezien had, terwijl hij tot dan toe niet eens wist dat de man ziek was. Hij legde drie mijlen af om er te geraken, bevond de man ziek en ging zitten bij zijn bed. Deze vertelde hem waarom hij hem ontboden had en vroeg onder meer of hij zijn erfenis zou verdelen of in onverdeeldheid laten aan twee kinderen die hij had. De bisschop antwoordde hem dat het zekerder was te verdelen uit vrees dat de ene of de andere zou trachten de hele onverdeeldheid in te palmen, en de man onderschreef die raad. Nadat dit punt en dergelijke waren geregeld, vroeg de bisschop wat hij wou dat men met hem zou doen en of hij verkoos begraven te worden in het klooster van Gaillac of in dit van Candeil of in de kerk van Albi. Hij antwoordde dat de bisschop zich hierover geen zorgen diende te maken, want hij had al beslist wat hij zou doen. Gezien de bisschop desondanks aandrang opdat hij zou zeggen in welke van de drie plaatsen hij verkoos begraven te worden, antwoordde hij uiteindelijk dat hij zich wou laten brengen bij de "Bonshommes" (dit wil zeggen de ketters). Aan de prelaat, die opwierp dat hij daartoe het recht niet had, zei hij: "Maak u over het geval niet druk, want als ik er niet anders zou kunnen naar toe gaan, dan zou ik mij naar hen begeven kruipend op handen en voeten." Toen de bisschop dat hoorde verliet hij hem als een door de Heer verlaten man, want hij kon, ondanks zijn pauselijke waardigheid, hem niet beletten dat te doen. De ketterij had zulke vooruitgang gemaakt "in het kwade" dat het pauselijke gezag onmachtig was om haar te onderdrukken, zelfs bij een verwant en onderdaan.

IV

DE ALTERCATIONE EIUSDEM EPISCOPI HABITA CUM HERESIARCA, SUMPTA PARABOLA DE PREDICTI VIRI HERETICATIONE

Naderhand nam dezelfde prelaat, zoals ik het hem heb horen vertellen, deze verkettering⁸ als thema in een debat dat hij voerde tegen de grote heresiarch⁹ Sicard, bijgenaamd Cella-

⁷ Bisschop van 1185 tot 1227, leverde Albi uit aan Simon de Montfort en nam deel aan de belegeringen van Saint-Antonin en Moissac.

⁸ Hiermee wordt de opname in de kathaarse godsdienst via het *consolamentum* bedoeld.

⁹ Dit Latijnse woord klinkt nu minder pejoratief dan ketterleider. Hij was reeds bisschop van de Albigenzen op hun concilie te Saint-Félix in 1167, of vroeger nog te Lombers 1165 onder de naam Olliverius (een verbastering van Cellarius in een niet verzorgde kopie).

riarus, die openlijk woonde te Lombers. De bisschop was zekere dag in die burcht en de edelen en de poorters drongen er bij hem op aan dat hij een debat zou houden met hun heresiarch. De bisschop zei dat het dispuut nutteloos was, want de heresiarch die verstand was in zijn dwaling, zou niet gemakkelijk tot de waarheid terugkeren. Zij vroegen niettemin om dit dispuut in hun tegenwoordigheid te voeren, in de hoop dat de bisschop in verlegenheid zou gebracht worden, eerder dan de ketterleider. De bisschop die inzag dat zij aan schrik, en niet aan de reden die pas gezegd is, de weigering van het debat zouden toeschrijven, gaf toe aan het verlangen van hen die bij hem aandrongen.

Zij kwamen samen en de bisschop begon de discussie: "Sicard, je bent mijn parochiaan, je woont in dit diocees: je moet mij rekenschap geven van je geloof en, als ik je ondervraag, moet je gewoon met ja en neen antwoorden op wat ik zal voorleggen." Hij beloofde te antwoorden zoals gevraagd. De bisschop vraagt of hij gelooft of Abel, gedood door zijn broer Kaïn, Noë gered van de zondvloed, Abraham, Mozes, David en de andere profeten van voor de komst van de Heer, gered zijn geworden. De ketter antwoordt zonder aarzelen dat geen enkele gered is. De bisschop vraagt hem of hij meent dat Guilhelm Peyre de Brens, die onlangs was overleden, gered was. Hij antwoordde openlijk van ja, gezien hij als ketter gestorven was. Op dat antwoord zei de bisschop: "Sicard, ik zie dat jou overkomt wat overkwam aan Guillaume van Saint-Marcel (een stad in onze streek). Deze was als beginnend medicus van Salerno aangekomen. Men toonde hem twee zieken; hij verklaarde dat de éne in het midden van de nacht zou sterven en dat de andere zou genezen, volgens de symptomen die hij had waargenomen bij elk van beiden. Alles draaide andersom uit: de veroordeelde bleef leven en de andere stierf. "Ik zie," zei de geneesheer, "dat ik alles omgekeerd gelezen heb: ik ga dus terugkeren naar de school om alles in de goede richting te herlezen, wat ik omgekeerd gelezen had." Bij jou is hetzelfde gebeurd, Sicard, als jij je boeken las: je hebt het omgekeerd gedaan want je veroordeelt deze die God goedkeurt volgens het getuigenis van de Schrift en je beschouwt als gered een man die heel zijn leven gewoon was te roven en misdaden te plegen.

Dit gezegd zijnde vertrok de bisschop en de andere bleef stom en verbaasd met zijn gelovigen achter.

Maar het gezag van de prelaat kon niet bewerken dat dezelfde ketterleider niet, zoals te voren, in het land bleef.

V

DE GENEALOGIA ILLUSTRUM COMITUM THOLOSE
IN QUORUM TERRIS ULTIMO SUCCREVERUNT HERETICI,
POSTQUAM POSTERIORES VESTIGIA PRIORUM DECLINAVERUNT

Een accuraat geschrift vertelt dat de bekende graaf van Toulouse Raimond [IV] in 1098 aanwezig was bij de inname van Antiochië en in 1099 bij deze van Jeruzalem. Na de inname van deze stad was hij persoonlijk aanwezig bij het beleg van Tripoli: hij bouwde daar een burcht aan de kust, die men de Burcht van de Pelgrim noemt, om zich gemakkelijker van Tripoli meester te maken. Hij stierf in dienst van Jezus Christus in 1101 gedurende deze belegering.

Zijn zoon Bertrand zette de belegering verder en zeven jaar later, in tegenwoordigheid en met de hulp van de koning van Jeruzalem, bewerkte hij de overgave van de stad.

Hij had een jongere broer met naam Alphonse, die in Orange vastgehouden werd. De burgers van Toulouse stuurden in 1133 een krachtig leger naar ginds, brachten hem terug en onderwierpen zich aan hem als aan hun natuurlijke vorst, na ridder Guillaume de Montmoreau verjaagd te hebben die de Borch van Narbonne¹⁰ voor de graaf van Poitiers bezet had gehouden. Deze had Alphonse uitgeschakeld om reden van zijn vrouw die uit het geslacht van de vorsten van Toulouse stamde.

Dezelfde graaf Alphonse had een zoon met naam Raimond [V], een onverschrokken, energiek en beroemd man, die huwde met Constance, zuster van de roemruchtige koning van Frankrijk Lodewijk VII en die het leven schonk in 1156 aan Raimond [VI], en daarna aan twee andere zonen, Taillefer en Baudouin [en aan een dochter die hij ten huwelijk gaf aan de graaf van Comminges, die te Saint-Gaudens begraven ligt, die bij haar de graaf die te Montsaunès begraven ligt, verwekte]. Hijzelf stierf en werd begraven te Nîmes in het klooster van de kathedraalkerk in 1194, toen zijn oudste zoon 38 jaar oud was.

Deze laatste [Raimond VI] had, tijdens het leven van zijn vader, Beatrice¹¹, zuster van Trencavel, burggraaf van Béziers, gehuwd. Hij won bij haar een dochter die hij ten huwelijk schonk aan de koning van Navarra, deze die begraven is in de kerk van het Hospitaal van Roncesvalles¹². Wanneer zij werd verstoten, en nog steeds toen haar vader leefde, werd zij in de echt verbonden met Pierre Bermond de Sauve.

Dezelfde graaf huwde in het jaar onzes Heren 1196 de bekende Vrouwe Johanna, zuster van de koning van Engeland Richard, na de dood van Willem, koning van Sicilië, met wie ze getrouwd was geweest. Hij won bij haar heer Raimond (VII), de laatste graaf, in 1197, aan wie zij het leven schonk te Beaucaire in het bisdom Arles. Zo gauw zij uit het kinderbed was, als vrouw met hart en karakter die de inbreuken op de rechten van haar man die vele edelen en groten pleegden, niet kon dulden, belegerde zij en viel zij de heren van Saint-Félix, in hun kasteel te Cassès, aan. Maar dit bracht haar maar weinig baat want enkele van haar medestanders verschafte aan de belegerden wapens en het nodige bij verraad en in het verborgene. Met wrok verliet ze toen de belegering en had nauwelijks de tijd het kamp te verlaten voor de vlammen van de brand die door de verraders was ontstoken, haar aftocht bedreigden. Aangedaan door deze belediging, haastte zij zich om deze smaad onder ogen te brengen van haar broer Richard. Zij vond hem dood en gezien ze zwanger was stierf zij, onderhevig aan een dubbele smart. Zij is begraven aan de voeten van haar moeder, de koningin van Engeland, Aliënor, naast haar broer Richard, begraven aan de voet van zijn vader koning Hendrik in de kerk van Fontevrault.

Richard en zijn zuster Johanna stierven dus in 1199. Na de dood van Johanna huwde de graaf Aliënor, de zuster van Peire van Aragon, in 1200¹³. Hun vader, de koning van Aragon, Raimond Bérenger, was te voren gestorven te Perpignan in 1196.

Te voren, op woensdag 13 september 1188¹⁴, omtrent het zesde uur, was er een indrukwekkende en duistere eclips van de zon geweest.

---

¹⁰ Deze burch lag buiten de stadswallen van Toulouse. - Guillaume IX van Poitiers had Philippa, enige dochter van Guillaume IV van Toulouse, gehuwd. Haar broeder Raymond IV was gestorven te Tripoli en zij had de erfopvolging gekregen. De Tolosaanse opstand en de terugkeer van Alphonse Jourdain hadden plaats in 1119-1120.

¹¹ Die na haar verstoting door Raymond kathaarse zou geworden zijn. Na haar trouwde de graaf met Bourguigne de Lusignan, dochter van de hertog van Cyprus, en daarna met Johanna van Engeland.

¹² Deze Constanza huwde met Sanchez VII van Navarra en later met Pierre Bermond de Sauve, heer van Anduze, die aan de vierde kruistocht deelnam en partij koos voor Simon de Montfort. Zie ook cap. XXIV.

¹³ Ee andere bron zegt 1204. Maar in 1200 wisselden zij *verba de futuro*, de trouwbelofte die nog vele eeuwen in het kerkelijk recht gold als huwelijk.

¹⁴ Te verbeteren: 1178.

VI

DE FOLCRANDO EPISCOPO THOLOSE EIUSQUE SUCCESSORE RAYMUNDO DE RABASTENX AB EPISCOPATU DEPOSITO ET STATU MISERO SEDIS EPISCOPALIS

Monseigneur Fulcrand¹⁵ was in die tijd bisschop van Toulouse. Gezien hij maar weinig gedaan heeft waar ik weet van heb, kan ikzelf maar weinig vertellen, behalve wat ik heb horen zeggen door zijn tijdgenoten. In zijn bisschopswoonst leefde hij als een burger van het weinige dat hij inde op zijn pachthoven en zijn oven. Hij inde inderdaad geen enkel tiend. Die waren voor de adel en de kloosters. En de pastoors hadden “eerstelingen” die ze, op het graan, als de tienden betaald werden, op deze manier voor zich namen: de boer op zijn veld nam negen kartelen voor zich en zette het tiende opzij. Vervolgens gaf hij de gevulde bodem “als eersteling” aan de pastoor en deed dit op dezelfde manier voor alle kartelen van de tienden op zo’n manier dat drie gevulde bodems een karteel maakten. Als de tiendeheffer drie kartelen had, dan had de pastoor er één. Hiervan echter had de bisschop geen enkel deel¹⁶.

Wanneer hij parochies wou bezoeken, was hij verplicht een vrijgeleide¹⁷ af te smeken van de heren in wiens gebieden hij wou gaan. Men kon terecht de graaf de schuld geven omdat hij zijn bisschop niet veilig kon beschermen in zijn gebied. Maar, als de heer niet volledig te verontschuldigen was, dan was hij dit ten minste in de mate dat hij zijn eigen goederen niet in veiligheid kon behouden. Want de oorlog van zijn onderdanen liet hem geen respijt. Hij deed baanstropers komen, zelfs uit Spanje, aan wie hij toeliet vrij rond te lopen door het land. Zelfs als hij het vurig wilde, kon hij de ketters die diep geworteld waren in het land, zonder de instemming van zijn vijanden niet uitroeien. Dat volstond niet om hem te excuseren, want zo hij machteloos stond voor de andere dingen, dan had hij hiervoor minstens voldoende middelen moeten hebben. Maar zo kon men van hem zeggen - of het onvermogen, nalatigheid of luiheid was - wat men in de Schrift leest: “Ik heb het veld van een luitaard doorkruist, en de netelen hebben het totaal ingenomen”, in dit geval de irriterende en nutteloze ketters. Men kon misschien in grote mate de verantwoordelijkheid schuiven op de prelaten want zij konden ten minste blaffen, afkeuren en bijten.

Nadat heer Fulcrand was gestorven op 20 maart 1200, werd omstreeks 1201 heer Raimond de Rabastens, aartsdiaken van Agen, tot bisschop verkozen. Maar gezien hij in alle haast begon met simonie miste hij uiteindelijk de zegen. Want na zo arm geweest te zijn als zijn voorganger en diezelfde armoede onnodig meegemaakt te hebben gedurende bij de drie jaar met processen en oorlog tegen zijn vazal Raimond Fort de Belpech en aan zijn schuldeisers zijn hoeven en zijn versterkte huizen in pacht gegeven te hebben, werd hij uiteindelijk tot ontzetting uit zijn bisdom veroordeeld door de Apostolische Stoel¹⁸.

---

¹⁵ Van 1179 tot 1201.

¹⁶ Zoek hier geen kennis van maten en gewichten, ook niet van het belastingstelsel. We denken te mogen begrijpen dat de boer 90% behield, de tiendepachter 7,5 % en de pastoor 2,5 % van de eerste vruchten.

¹⁷ Het *gaudagium* was een escorte te paard en bewapend tegen betaling. Hoogeplaatste parfais maakten er dikwijls gebruik van.

¹⁸ In mei 1205.

VII

DE FRATRE PETRO DE CASTRONOVO LEGATO ET COLLEGA EIUS MAGISTRO RADULFO, ET DOMINO FULCONE EPISCOPO MISSO AD SUSCITANDUM MORTUUM EPISCOPATUM

Het land leed dus, bij de Apostolische Stoel, onder een buitengewone en lamentebele reputatie, zowel omwille van de ketterij als omwille van de plunderingen. In die tijd werd frater Pierre de Castelnau, een cisterciënzer, afgevaardigd als legaat van Zijne Heiligheid de Paus, een wijs en gedistingeerd persoon, bij wie als collega gevoegd werd meester Raoul, een zeer gecultiveerd en gewaardeerd man. Zij verwittigden de graaf van Toulouse dat hij de kettters en de baanstropers diende te verjagen uit zijn gebied en dat hij de vrede¹⁹ moest vrijwaren en zij verplichtten hem hiertoe zelfs bij eed.

In dezelfde periode gebeurde het dat door de goddelijke Voorzienigheid de achtenswaardige en vrome heer Foulque, abt van Florège of van Le Thoronet²⁰, van de orde van Cîteaux, gekozen werd tot bisschop van Toulouse. Wanneer de legaat, die hem goed kende, deze verheffing had vernomen op een moment dat hij ziek en bedlegerig was, dankte hij God en strekte de armen ten hemel omdat hij de Kerk van Toulouse voorzien had van een dergelijk man.

Foulque deed zijn intrede in de kerk op het feest van Sint-Agatha, op de zondag van sexagesima²¹. Na gebeden te hebben wendde hij zich tot het volk en begon zijn sermoen met het evangelie van die dag: “De zaaier ging uit om te zaaien, enz.” wat wonderwel paste bij zijn aantreden. Van dan af diende niemand eraan te twijfelen dat hij gezonden was om een dood bisdom te doen heropleven, lijk een ander Elyseum. Men was, toen hij te Toulouse aankwam, in het jaar van gratie 1205.

Men moet niet verwonderd zijn over het feit dat ik sprak van een dood bisdom, want, zoals ik het hem zelf dikwijls heb horen zeggen, was er toen hij in zijn bisdom aankwam, niets dat hij kon innen, van aarde tot hemel, op 96 stuivers tolozaans na. En de vier muilezels die hij had meegebracht, durfde hij niet openlijk naar de rivier sturen om te drinken zonder escorte, maar zij dronken het water van de put in zijn huis. Hijzelf werd nadrukkelijk achtervolgd door zijn schuldeisers om voor de capitouls²² rekenschap af te leggen, en zijn gebied zat vol met ariërs, manicheërs, kettters en waldenzen. Zo wou het mogelijk de Heer die, in de primitieve Kerk, niet veel edelen en machtigen van geboorte koos, maar wat er het zwakste was in deze wereld, ten einde alles wat sterk was te vernietigen. Zo zou een arme bisschop beter uitgerust zijn om de ketterij te overwinnen²³.

¹⁹ Dit is de “kerkvrede”, te respecteren zoals ze vastgelegd werd door de provinciale concilies om te strijden tegen baanstropers en feodale oorlogen.

²⁰ Florège werd verplaatst naar Le Thoronet. De troubadour Foulque trad in 1195 in. Zijn vrouw en kinderen traden op hetzelfde ogenblik in.

²¹ 5 februari 1206, nieuwe stijl.

²² Te vergelijken met schepenen bij ons.

²³ Foulque (Folquet) was een troubadour met faam in Aix. Hij legde zijn geloften af in Le Thoronet in 1195 (zijn vrouw en kinderen traden ook in in een klooster). Hij stond de orde van de dominicanen met kracht bij toen zij ontstond, wist zelf vele verzoeningen met de Kerk te bewerkstelligen. Maar wat men van hem zegt in het tweede deel van het *Chanson de la Croisade*, dat hij een partijdig man was die het volk dat hem als bisschop toevertrouwd was, beschuldigde (om niet te zeggen verried), is moeilijk te weerleggen.

VIII
DE DOMINO DIDACO OXOMENSI EPISCOPO
ET SANCTO DOMENICO SOCIO EIUS
MISSIS AD PREDICANDUM CONTRA HERETICOS

Op hetzelfde ogenblik deed God die “die uitgelezen pijlen bewaart in de koker” van zijn Voorzienigheid, twee voormannen uit Spanje komen met dat doel, nl. heer Diego, bisschop van Osma, en zijn religieuze gezelschap, later tot heilige uitgeroepen, Domenicus, regulier kanunnik van zijn kathedraal. Beide bisschoppen “die de hand sloegen aan het zware werk” en nog abten van de orde van Cîteaux en andere waardevolle personen bij zich voegden, begonnen in alle nederigheid, soberheid en geduld het bijgeloof van de ketters aan te vallen, die “prakt gingen op de verheffing door Satan.” Zij gingen blootsvoets van burcht tot burcht, niet als een pompeuze stoet ruiters, maar op de paden van de voetgangers, naar de disputen waarvoor ze afgesproken hadden.

Een van de eerste samenkomsten vond plaats te Verfeil waar verscheidene kopstukken van de ketterij, Pons Jourda, Arnaud Arufat en anderen, aanwezig waren. Nadat vele argumenten naar voren geschoven waren langs beide kanten, viel men terug op wat de heer zegt in Johannes: “Niemand is ten hemel gestegen, ... enz.” De bisschop van Osma vroeg hoe zij die woorden begrepen. Een antwoordde dat Jezus die sprak, zich de “Mensenzoon die in de hemelen is” noemde. - “U begrijpt dus,” zei de bisschop, “dat zijn Vader die in de hemelen is, een man is waarvan hij zich de Zoon noemt.” Zij zeiden dat het zo was dat zij het begrepen. De bisschop zei hen: “Gezien de Heer spreekt door de mond van Jesaja: ‘De hemel is mijn troon en de aarde de voetbank voor mijn voeten,’ volgt daaruit dat het een mens is die gezeten is in de hemel en dat zijn voeten de aarde raken, dus hebben zijn benen de lengte van de afstand van de aarde tot de hemel!” Zij zeiden dat zij dit geloofden, en hij voegde er onmiddellijk aan toe: “Dat God u vermaledijde, want jullie zijn onbeschofte ketters. Ik dacht dat jullie een zekere subtiliteit zouden hebben.” Zij zochten dan naar uitvluchten met andere argumenten. Door deze passage uit de Schrift bewezen de katholieken dat Christus God en mens is die neerdaalde uit den Hemel om een mens te zijn, en die niettemin als God in de Hemel was, van waaruit hij neergedaald was²⁴.

Er was een ander dispuut te Pamiers, daar waar de zuster van Raimond Roger, graaf van Foix, openlijk de ketters beschermde. Broeder Etienne de Metz²⁵ zei haar: “Mevrouw, ga naar uw spinrokken. Het betaamt niet dat u spreekt in een debat van deze aard.” Het dispuut daar greep plaats tegen de waldenzen, onder het toezicht van meester Arnaud de Campragna, toen seculiere klerk die door beide partijen werd gekozen. Hij gaf hen ongelijk en enkelen onder hen die tot inkeer kwamen, begaven zich naar de Apostolische Stoel en kregen penitentie, met de toelating om onder een regel te leven, naar ik heb horen zeggen. Durand de Huesca was hun prior en hij stelde enkele geschriften op tegen de ketters. Zij leefden zo enkele jaren in Catalonië, maar verdwenen daarna langzamerhand²⁶.

---

²⁴ Het was niet ernstig de katharen zulke materialistische interpretatie te verwijten: zij waren eerder geneigd tot allegorische exegese.

²⁵ Een van de eerste gezellen van de heilige Domenicus uit het klooster van Toulouse. Een uitspraak die getuigt van de nog steeds niet overwonnen vrouwonvriendelijkheid van de officiële katholieke kerk.

²⁶ Onze kennis van de waldenzen is vandaag enorm toegenomen. Zij bestaan tot op vandaag, hebben hun zetel in Piemonte en een theologische faculteit te Rome. Zie A. Brenon, *Le vrai visage du catharisme*, 1999, p. 311.

Andere ketters werden ook overtuigd op een evidente wijze, en dat zelfs naar het oordeel van vijandige personen. Dat brengt mij ertoe te verhalen wat ik heer Foulque, bisschop, hoorde vertellen. Ridder Pons Adémar de Roudeille, een wijs man, zei hem: “Wij hadden nooit kunnen geloven dat Rome zoveel en zo efficiënte argumenten had tegen die lieden.” - “Erkent u,” vroeg de bisschop, “dat ze zonder kracht zijn tegen onze opwerpingen?” - “Wij erkennen het,” zei hij. “Waarom jaagt u ze dan niet weg, zet u ze het land niet uit?” vroeg de bisschop. - “Wij kunnen dat niet. Wij zijn grootgebracht samen met hen, wij hebben verwanten onder hen, en wij zien dat zij op een deftige manier leven.” En zo komt het dat de dwaling, alleen maar door het toonbeeld van een zuiver leven, niet verwittigde mensen van de waarheid afhield.

IX

DE SOLEMPNI DISPUTATIONE HABITA APUD MONTEM REGALEM, TRADITIS HINC INDE SCRIPTIS CORAM IUDICIBUS LAICIS.

Onder de vele debatten met de ketters die later op verscheidene plaatsen werden gehouden, was een van de plechtigste dit dat plaats vond te Montréal. Daarbij waren onze beste krachten en de eerbiedwaardige legaat Pierre de Castelnau en zijn collega meester Raoul, alsook meerdere waardevolle personen aan de ene kant, en aan de andere kant de heresiarch Arnaud Oth, Guillabert de Castres, Benoît de Termes, Pons Jourdan, en vele anderen “wiens namen niet opgetekend staan in *het Boek des Levens*.” Dit vond plaats in het jaar onzes Heren 1207.

Men discussieerde met uitgeschreven teksten gedurende verscheidene dagen voor scheidsrechters gekozen door de partijen, te weten de ridders Bernard de Villeneuve en Bernard d’Arzens en de burgers Raimond Gout en Arnaud Rivière, aan wie de partijen elk hun geschriften overmaakten.

Uit hoofde van de ketters was de basis van de discussie dat Arnaud Oth zei dat de Roomse Kerk, verdedigd door de bisschop van Osma, noch de Bruid van Christus, noch heilig was, maar de Kerk van de Duivel en de leer van de duivels en dat zij het Babyionië was dat Johannes in de Apocalyps betitelde als “de moeder van ontucht en van gruwel, dronken van het bloed van de heiligen en de martelaren²⁷ van Jezus Christus,” dat haar oprichting noch heilig, noch goed was, noch ingesteld door onze Heer Jezus Christus en dat Christus noch de apostelen ooit de rite van de mis hadden ingesteld of bepaald zoals ze nu gevierd wordt.

Om het tegenovergestelde te bewijzen bood de bisschop zich aan met het gezag van het Nieuwe Testament. Hoe pijnlijk te moeten vaststellen dat onder de christenen de status van de Kerk en van het katholieke geloof was gedaald tot zulk een peil van diskrediet dat men zich moest overgeven aan het oordeel van leken bij dergelijke smaad.

Men gaf dus van beide kanten geschriften aan leken, aan wie men de macht had gegeven om te beslissen. Zij wouden er niet over beraadslagen en men ging uiteen en liet de discussie onafgerond. Vele jaren later vroeg ik aan heer Bernard de Villeneuve wat men gedaan had met deze geschriften en of de discussie eindigde met een besluit. Hij antwoordde

---

²⁷ Men had toen reeds weet van ‘ketterse’ martelaren.

mij dat niets werd beslist en dat de geschriften verloren gingen bij de aankomst van de kruisvaarders, toen iedereen vluchtte, uit deze stad en uit andere. Hij zei niettemin dat, nadat ze begrepen hadden wat er gezegd werd, ongeveer 150 ketters zich bekeerden. Wat mij betreft, ik vermoed dat bepaalde van zijn collega's die gunstig gestemd waren tegenover de ketters, zich meester gemaakt hadden van deze geschriften.

Kort daarna keerde mijn heer Pierre de Castelnau, de legaat, naar de hemel door het zwaard van de goddelozen. De graaf van Toulouse werd van deze zaak verdacht. Rechters, en zelfs vorsten die dergelijke zaken duldden, dienden afgezet te worden.

X

DE RECURSU AD SEDEM APOSTOLICAM, POSTQUAM NIL ESSET
PREDICATIONE EXPELLENDIS HERETICIS EXPEDITUM,
ET ORDINIS PREDICATORUM ORIGINE AD FIDEI FULCIMENTUM

Na meer dan twee jaren van deze inspanningen zagen de door God gezegende voormannen zich verplicht een beroep te doen op de Apostolische Stoel, gezien zij op deze manier de brand niet konden blussen en meenden een hoger advies nodig te hebben.

En opdat de begonnen prediking niet hangende zou blijven, werd er besloten, op ingeving van de Heer, permanente predikers tegen de ketters in te zetten. Om die reden is voornamelijk de orde van de predikheren ontstaan onder de gelukzalige bisschop Foulque. Daarvan nam hun vaandeldrager, de heilige Dominicus, de leiding en de last op zich. Ik moet mijn verhaal niet verder zetten rond dat onderwerp, want dat is gekend, of men het nu wil of niet, door zijn levensverhaal en de zichtbaarheid van zijn orde die overal verspreid is. Het is natuurlijk waar dat, zoals de Apostel zegt "er ketterijen dienden te ontstaan" in onze streken opdat een orde met ervaring zou opduiken, die niet alleen bij ons maar in de hele wereld zichtbare resultaten zou boeken.

Toen de gevaarlijke toestand in dit land werd bekend gemaakt aan de Apostolische Stoel, toen bezet door onze Heilige Vader Paus Innocentius III, werd Arnaud Amauri, een man van grote vroomheid en wijze raad, de abt van Cîteaux, als legaat gezonden om te voorzien in een zaak die men niet kon gedekt houden. De ketterij had, met de instemming van de machtigen van het land, zulke uitbreiding genomen dat het er minder op aankwam tegen hen de geleerden in het gelid te brengen dan wel de kracht van de wapens te laten betijen. Men stuurde naar Frankrijk - een land dat altijd de oorlogen van de Heer gevoerd heeft - naar de koning, de baronnen en het volk, lieden die in staat waren om, vanwege de Paus, de aflaat tegen de ketters te prediken, aflaat die gewoonlijk verleend wordt aan hen die de overtocht maken om hulp te bieden in het Heilig Land²⁸.

XI

DE PETRO REGE ARAGONUM, QUI DUXIT MARIAM DE MONTEPESULLANO
IN UXOREM, CUIUS MATREM REPUDIEVERAT, ET ORTU IACOBI FILII EIUS

Ik voeg hieraan nochtans toe - om geen gebeurtenis over te slaan die mij dunkt verband te houden met onderhavig werk omwille van personen die meenden zich te moeten mengen

²⁸ Arnaud Amaury was legaat sinds 1204, maar was in Rome toen de bul van 10 maart 1208 werd uitgevaardigd. Hij ging naar Noord-Frankrijk en Innocentius III stuurde Milon naar de Provence als legaat op 1 maart 1209. De bisschop van Couserans, Navarre, had ondertussen de titel van legaat.

in deze ernstige zaak - dat in het jaar Onzes Heren 1204 koning Peire van Aragon huwde met vrouw Marie, dochter van Guillaume de Montpellier, wiens vader zijn moeder had versto- ten. Zij draagt een Griekse naam en is de nicht²⁹ van Manuel, de keizer van Constantinopel. Hij deed dit uit ambitie om over Montpellier te heersen via een vrouw die Bernard, graaf van Comminges, als echtgenote had gehad en die hij had versto- ten, na bij haar twee dochters verwekt te hebben die uitgehuwd werden de éne aan Sans de Labarthe en de andere aan graaf Centulle d'Astrac.

Deze koning hield haar enige tijd bij zich zonder nakomelingschap te verwekken, liet haar dan in de steek, maar later, op aansporing van de prelaten, verzoende hij zich met haar. Zij werd zwanger in de eerste nacht, in het kamp waar hij zich bevond, van een zoon, Jacob, die op dit ogenblik regeert. Bij haar terugkeer te Montpellier beviel ze en werd weer in de steek gelaten door haar echtgenoot. Zij pleitte tegen hem voor de Apostolische Curie en is daar overleden, in geur van vroomheid. Koning Jacob werd geboren in 1208.

XII

DE BAUDOINO FRATRE COMITIS THOLOSANI NATO IN FRANCIA
ET NUTRITO, A FRATRE PRIMO INCOGNITO

Ik wil ook zeggen dat te voren Baudouin, broer van de graaf van Toulouse, geboren en grootgebracht in Frankrijk, naar zijn broer toekwam om bij hem te verblijven. Maar deze erkende en ontving hem niet, zoals hij dat gehoopt had en hij haastte zich dan ook om naar Frankrijk terug te keren. Hij verkreeg van de prelaten en baronnen, die zijn afkomst en zijn opvoeding kenden, brieven en zegels die bewezen dat hij de zoon was van vrouw Constance, moeder van de graaf en zuster van de koning van Frankrijk Lodewijk [VII]³⁰.

Hij kwam opnieuw naar zijn broer. De graaf, die zag dat hij hem niet kon weren, hield hem op een gepaste manier bij zich, maar zonder erfdeel of heerlijkheid.

Hij droeg hem nochtans het bevel op in de oorlog die hij in de Provence voerde tegen de heren van Les Baux. Baudouin gedroeg zich daar energiek en versloeg hen in open veld. Hij kwam zo vermoeid uit deze oorlog dat hij lange tijd, naar men zei, bloed spuwde. En zelfs dan verkreeg hij van zijn broer de gunst niet dat men hem een of ander gebied toewees. Het vervolg zal aantonen wat hieruit voortkwam.

XIII

DE COMITE THOLOSANO, QUI, AUDITO RESPONSO REGIS FRANCIE
OTONEM IMPERATOREM ADIIT CONTRA INHIBITIONEM EIUS,
ET CAPTIONE CIVITATIS BITERRIS.

Toen de graaf vernam dat men tegen hem in Frankrijk een kruistocht predikte, ging hij zijn neef Filips [August], koning van Frankrijk, opzoeken om met hem te overleggen over de bedreigingen die op hem wogen. Hij kreeg van hem een geruststellend antwoord, maar hij liep zijn wrok op door, ondanks het verbod, de vijand van de koning, keizer Otto, op te zoeken.

²⁹ Geen nicht, wel de dochter van de keizer. Jean Duvernoy tracht in een lange voetnoot deze toestand te verduidelijken.

³⁰ Raimond V was met haar in 1154 getrouwd. Hij verstootte haar om Rachildis, nicht van Frederik Barbarossa (?) te huwen. Zij keerde in 1165 naar Frankrijk terug, klaarblijkelijk zwanger.

Na zijn terugkeer kwam de graaf met vredelievende bedoelingen het leger van de kruisvaarders tegemoet. Daar waren zijn neven Pierre, graaf van Auxerre, Robert de Courtenai en vele andere hoge heren aan wie het genoeg deed dat hij was gekomen.

De eerste taak van de indringers was Béziers te belegeren. Maar omwille van hun zonden werd aan de burgers de goddelijke bijstand onthouden: daar waar ze deze die toekwamen vredelievend hadden moeten tegemoet treden, meenden ze, in hun hoogmoed, hen te kunnen weerstaan. Ze konden de eerste aanval van het toestormende gepeupel niet afslaan. Dit beklom de muren en bezette ze en zij, ze zochten asiel in hun kerken. De aanvallers zaten hen achterna in de kerk van de heilige Maria Magdalena, wiens feest die dag gevierd werd, en brachten er meerdere duizenden van om in het jaar onzes Heren 1209.

Het gerucht werd toen verspreid dat de Heer zich op hen gewroken had, omdat zij eertijds op een verraderlijke wijze hun heer Trencavel hadden vermoord³¹ op dezelfde dag, alhoewel men hen ook onzegbare tekortkomingen inzake ketterij en godslastering verweet.

XIV

DE CARCASSONA RECEPTA IN DEDITIONEM, ET ORDINACIONE TUENDE ET ACQUIRENDE TERRE

De strijders van de Heer, eens meester van de stad, trekken met hun vaandels op naar Carcassonne. Burggraaf Roger, door hevige schrik bevangen, weet vredesvoorwaarden te bedingen, te weten dat de burgers de stad mogen verlaten in hemd en broek, en dat hij haar overdraagt aan deze die toekomen, terwijl de burggraaf zelf als gijzelaar achterblijft tot de uitvoering van het verdrag. Een weinig later overleed hij in deze situatie, ten gevolge van bloeddiarhee, wat aan de basis ligt van veel leugens volgens welke hij gewoonweg vermoord werd.

Op initiatief van de legaat belegden de prelaten en baronnen een vergadering om te weten wie het reeds veroverde land zou verdedigen en de verovering zou verder zetten. De voornaamsten in het leger weigerden het aanbod dat men hen deed. Men vond toch een vroom en energiek man, Simon de Montfort. Gehoor gevend aan de talrijke beden van prelaten en baronnen, aanvaardde hij wat hij eerst ook als de anderen had geweigerd, zeggende dat, door het ontbreken van een topverantwoordelijke, Gods zaak op generlei wijze hangende mocht blijven.

De inwoners van het aanpalende land verlieten uit grote angst de open steden en zelfs de burchten. Alleen de versterkte plaatsen Cabaret, Minerve en Termes weerstonden. Men spande zich zwaar in tegen hen op dat ogenblik, gedurende de winter die volgde en tot aan het begin van de zomer.

Maar onderwijl, was “het woord van God niet geketend”; deze die daartoe opdracht hadden gekregen, predikten het Kruis.

---

³¹ Vermoord in 1167.

XV

DE CONFRATRIA MAGNA FACTA THOLOSE ET CRUCESIGNATA CONTRA HERETICOS ET USURARIOS CORAM CUIUS BAIULIS USURARII COGEBANTUR RESPONDERE.

Ook de eerbiedwaardige vader bisschop Foulque spande zich waakzaam in opdat zijn schapen, de Tolozanen, niet verstoken zouden blijven van de aflaten die men aan de vreemdelingen toestond. Om ze in dienst van de Kerk in te lijven, gemakkelijker de ketterij uit te zuiveren door hun toedoen, en het vuur van de woeker te blussen, slaagde hij erin, met de bijstand van God en de hulp van de legaat, te Toulouse een grote broederschap op te richten. Hij wijdde met het kruisteken al de leden toe aan de Heer.

Bijna de hele Stad werd er lid van, op een klein aantal na, en enkelen van de voorstad aanvaardden er deel van uit te maken. Hij verbond ze aan de Kerk door eed. Hij stelde peismakers aan het hoofd van de broederschap, de ridders Aimery de Castelnau, bijgenaamd Cophia, en Arnaud, zijn broer, alsook Pierre de Saint-Rome en Arnaud Bernard, bijgenaamd "Endura". Dat waren krachtdadige, voorname en machtige lieden. En met de hulp van God bereikte de broederschap haar doel zodat men de woekeraars voor de gerechtsdienaren dwong te antwoorden aan wie zich over hen beklaagden, en, tegen hun wil, voor het kwaad genoegdoening te geven. Men bestormde de huizen van de weerspanningen om ze te slopen en te plunderen. Enkelen rustten torens uit om zich te verdedigen. Er was hieromtrent een groot meningsverschil tussen stad en voorstad, in zoverre dat men in de voorstad een andere broederschap oprichtte, eveneens een eedverbond, gericht tegen het voorgaande. Men was tot op het punt gekomen dat men het eerste de witte en het andere de zwarte broederschap noemde en dat er tussen beide partijen herhaaldelijk gevochten werd, met wapens, standaarden en toegeruste paarden.

De Heer was inderdaad, door zijn dienaar de bisschop, "onder hen niet de (slechte) vrede maar het (goede) zwaard komen brengen."

XVI

DE IACOBO FILIO REGIS ARAGONUM TRADITO OBSIDE COMITI MONTFORTIS ET OBSIDIONE CASTRI VAURI EIUSQUE CAPTIONE

In het jaar van de menswording onzes Heren 1210, dus, na overeenkomsten en vredesvoorwaarden gesloten tussen de koning van Aragon - aan wie Carcassonne rechtstreeks toebehoorde onder het leenstelsel van de koning van Frankrijk - en de graaf van Montfort, leverde de koning, als waarborg, zijn zoon Jacob, een kind nog, als gijzelaar uit aan de graaf te Carcassonne³².

Men besloot onder de prelaten en de groten tot het beleg van Lavaur, in het bisdom Toulouse, waarvan men zei dat er daar veel kettters waren. Dat was voor de graaf van Toulouse het resultaat van zijn nalatigheid, want hij gaf blijk van ongehoorzaamheid en zwakheid om zijn gebieden te zuiveren van kettters en baanstropers.

Hij trok niet meer op, zoals in het begin, samen met de kruisvaarders, gezien deze zich voorbereidden om zijn gebied binnen te vallen: hij maakte zich klaar om te weerstaan door de

³² Dus aan Montfort. De zoon van de koning zou trouwen met de dochter van Montfort. Wat toelaat te spreken van gijzelaar was dat de zoon gaat naar de plaats waar het meisje opgevoed wordt. Gewoonlijk gebeurde het tegenovergestelde.

versterking van zijn burchten. Baudouin, zijn broer, vroeg hem toen Castelnaudary, de eerste hindernis op de weg van de invallers, en hij beloofde de stad uit te rusten en te verdedigen. Maar de graaf wou niet ingaan op zijn vraag. Hij gaf hem nochtans de burcht van Montferrand om ze te versterken en te verdedigen, en beloofde hem hulp als hij zou belegerd worden.

Het leger haastte zich om Lavaur te belegeren. Aimery, heer van Montréal en Laurac, broer van de edele Géraude, vrouwe van de stad, had het op zich genomen haar te verdedigen uit respect voor zijn zuster. Gezien de sterkte van de vestingsmuren waardoor ze omgeven werd, twijfelde men er niet aan dat zij oninneembaar was, als men maar onwetend was over de kracht van de tegenstander. Er was afgesproken met de graaf [van Toulouse] dat hij, als het leger kwam, het beleg zou doen opbreken .

Er was binnen de muren een niet te verwaarlozen menigte van ingeklede ketters³³, niet zozeer van gewone inwoners maar van personen die in groten getale van ver gekomen waren in de hoop dat velen daar gewond zouden worden die zij voor zich zouden inpalmen en waarvan ze het geld zouden hebben. Ik weet dit van iemand die er wel wat van wist. Zij “verhandelden in bedekte woorden hun gelovigen”, zoals de apostel Petrus het aankondigde.

Daarheen ging het door God gezegende leger; het trok het beleg op en bouwde een houten brug over de rivier opdat men in het leger van de ene naar de andere kant zou kunnen gaan. Men gunde geen rust aan de belegerden bij dag noch bij nacht want ze waren gedurig onder druk van de steenmortieren, de zware stenen en andere militaire aanvallen.

CONFRATRIA THOLOSE IVIT AD OBSIDIONEM VAURI

De legaat en de bisschop vragen ondertussen aan de Tolozaanse broederschapsleden naar het leger te gaan om hulp en bijstand te verlenen aan de zaak van geloof en vrede. Zij nemen wapens en proviand en komen samen op het Montaygonplein. De zeer talrijke groep wou beslissen via welke poort zij de stad zouden verlaten om zich bij het leger te voegen. Daar kwam de graaf bij hen en onder bedreigingen en verzoeken verbood hij hen de stad te verlaten om zijn vijanden bij te staan. Zij wilden niet naar hem luisteren daar zij meer waarde hechtten aan de eed die zij aan de bisschop hadden gezworen. Ze kwamen aan de porte Saint-Étienne, deze waarlangs ze besloten hadden te vertrekken. Maar daar vonden ze de graaf die hen voor was geweest. Hij legde zijn armen op de staven van de poort en zei dat ze zijn beenderen zouden moeten breken eer zij buiten geraakten, en zo belette hij hun vertrek langs die kant. Ze vermoedden dat, langs welke poort ze ook naar buiten zouden gaan, hij daar hetzelfde zou doen en ze begaven zich met hun standaarden onverwachts naar de bruggen van de Garonne, wat hij niet voorzien had, en zij bereikten haastig het leger met door de rivier te waden onder de Bazacle.

De belegerden die hen van verre zagen aankomen, dachten dat het de hulptroepen waren die de graaf beloofd had. Maar toen ze bemerkten dat zij hun tenten opstelden in het kamp van het leger, lieten zij de hoop op bijstand varen. En toen ze vaststelden dat ze zich niet konden verdedigen, want de vestingen hadden de kroon van hun verdedigingswerk verloren door hun zware stenen, gaven zij zich over aan de willekeur van de belegeraars en leverden gijzelaars.

Terwijl de strijd nog bezig was, viel de graaf van Foix in de bossen een groep nieuwe kruisvaarders aan die naar het leger kwamen zonder voorzorgen en hij vermoordde er velen.

---

³³ Katharen waren in het zwart of minstens somber gekleed zonder echt een habijt aan te nemen.

Graaf Simon overmeesterde de stad die aan zijn willekeur werd overgeleverd. Hij liet de edele heer Aimery opknopen, en met hem enkele ridders. Hij liet ongeveer een tachtigtal andere edelen over de kling jagen, samen met sommigen die zich onder hen gemengd hadden in de hoop dat men zo de ridders zou sparen³⁴. Wat de geklede kettters betreft bestemde hij er ongeveer driehonderd voor het eeuwige vuur en werkelijke vlammen. De burchtvrouw werd bedolven onder stenen in een put waarin men ze gesmeten had. Het gewone volk bleef gespaard onder bepaalde voorwaarden.

XVII

DE CAPTIONE CASTRI QUOD DICITUR CASSER UBI LX HERETICI COMBUSTI SUNT.
CASTRUM MONTIS FERRANDI CAPITUR. BAUDOYNUS,
FRATER COMITIS THOLOSE OBSESSUS AD PACEM RECIPITUR.

Eens gedaan wat moest, ging het Godsleger naar de burcht van Cassès, bestormde ze en nam ze in. Zij verbrandden een zestigtal kettters die ze daar vonden.

Van daar gingen ze naar de burcht van Montferrand die Baudouin, de broer van de graaf van Toulouse, in staat van verdediging had gebracht, en ze begonnen de belegering. Gezien de graaf de versterking die hij beloofd had niet zond, werd Baudouin, onder druk van de aanhoudende aanvallen, ontvangen in de vrede van de Kerk en verplicht tot de eed haar voortaan bij te staan. Daarna is er de hele winter gevochten om andere gebieden te veroveren.

Toen de leden van de broederschap van Toulouse terug waren, spande de graaf zich ijverig in om ze te overhalen naar hem over te komen en hij bracht de kampen tot eendracht. Allen legden er zich eensgezind op toe om de stad in staat van verdediging te brengen en ze te beschermen tegen indringers. De leaat excommuniceerde ze allen.

Ongeveer in die periode huwde de zoon van de graaf, Raimond, vrouwe Sanchie, zuster van de koning van Aragon. De graaf deed alsof hij hem Toulouse gaf als om een redelijk argument te hebben om het te beschermen.

Het jaar daarop, in het jaar van de menswording onzes Heren 1211, legde een kruisvaardersleger, samengesteld uit een grote menigte Duitsers, het beleg voor Toulouse. Het zette verschansingen en een tentenkamp op nabij de voorstad en het grootste deel van de stad zelf. Dat leger matte de stad sterk af door zijn aanvallen en werd zelf niet minder afgemat door de weerstand die het ondervond. Het beleg werd opgebroken op het einde van de veertigdagenplicht, de kruisvaarders gingen naar hun heim, na de oogst, de wijngaarden en andere bezittingen van de Tolozanen grondig beschadigd te hebben.

XVIII

COMES MONTISFORTIS OBSIDETUR APUD CASTRUM NOVUM.
QUI EXIVIT IN SUCCURSUM SUORUM ET TRIUMPHANS DE HOSTIBUS
IN CASTRUM REDIIIT, ET COMES THOLOSANUS AB OBSIDIONE RECEDIT.

Na hun vertrek kwam de graaf van Toulouse naar buiten en trok met een sterke troep naar het kamp van de graaf van Montfort in Castelnaudary. Hij plaatste er oorlogstuigen en bestookte de stad.

³⁴ Simon wou ze allen opknopen maar de galg brak door. Het onderscheid maken tussen edelen en poorters was niet gemakkelijk in de Languedoc en de omstandigheden lieten het niet toe, vertelt Pierre des Vaux-de-Cernay.

Toen op zekere dag de kruisridders levensmiddelen aanvoerden uit het bisdom Carcassonne, gebeurde het dat de graaf van Foix met een grote menigte soldaten hen tegenkwam en een zware strijd in open veld met hen leverde. Men bracht onmiddellijk verslag uit bij graaf Simon. Hij organiseerde de verdediging van de stad en, onder de ogen van zijn soldaten, trok hij op met nauwelijks zestig ridders om bijstand te verlenen aan de zijnen die bijna waren bezweken. Hij kwam op het veld, zag er maar weinig die nog terugvochten en hij wierp zich op zijn vijanden “als een leeuw op paarden.” Toen deze hem gewaar werden, zochten zij bescherming in de vlucht. Hij zat hen op de hielen en richtte op het slagveld een groot bloedbad aan en trok zich zegevierend terug in de stad.

In deze strijd keerde Guilhelm Cath, een ridder uit Montréal, die behoorde tot de naasten van de graaf, zich verraderlijk tegen hem omwille van een medeouderschapsband en ging “als een Satan” over naar de vijand op het slagveld zelf. Hij kende niets van de wisselvalligheden van de oorlog en de gebeurtenissen liepen anders af dan hij verwacht had. Het gevolg was dat de graaf sindsdien omgang met ridders van onze taal sterker ging verfoeien.

Wat betreft de graaf van Toulouse, die door de overwinning van Simon en het verlies van zijn gezellen in slechte papieren was verzeild, hij verbrandde zijn oorlogstuig, verliet het beleg en keerde bij nacht naar huis.

XIX

MIRAMOMALINUS REX AFRICE VINCITUR. CALATRAVA CAPITUR
A CHRISTIANIS. ANNO SEQUENTI COMES MONTISFORTIS IN FORTIA DE PODIOLIS
MUNITIONEM PONIT, SED OBSESSA A THOLOSANIS CAPITUR ET OCCIDITUR.

In die tijd kwam de koning van Aragon naar Toulouse en stelde Guillaume d’Escalaz, een ridder, aan als landvoogd. Deze verbleef in Le Bourguet-nau³⁵ in het huis van lieden met naam Samaran.

Daarna keerde de koning terug naar Spanje, toen Miramomelinus, de koning van Afrika, de oorlog had verklaard aan de christenen. Heer Arnaud Amauri, reeds aartsbisschop van Narbonne, die beschikte over honderd Franse ridders, nam maatregelen om daar aanwezig te zijn.

Vijf vorsten kwamen samen voor dit gevecht en behaalden de overwinning met de hulp van God. Daar vielen, volgens de openbare mening, ongeveer honderdduizend Saracenen. In het jaar Onzes Heren 1212, een tijdje na de slag, veroverden de onzen Calatrava, waar de koning van de Saracenen op beschamende wijze de vlucht nam.

Onderwijl had graaf Simon geen rust gehad en liet hij er geen aan zijn tegenstanders, maar hij zette ze onder druk en verontrustte hen op meerdere plaatsen.

Het volgende jaar, bij het begin van de zomer 1213, plaatste hij een garnizoen soldaten in een fort, le Pujol genaamd, dicht bij Toulouse, om het volk van de stad dat ging oogsten te bedreigen. De graaf van Toulouse legde er het beleg en dwong de verdedigers, aangevallen met oorlogstuig, tot de overgave mits behoud van hun leven. Daar kwam een Frans ridder om, Roger des Essarts, na een wonde aan het hoofd veroorzaakt door een werpspies.

---

³⁵ Een wijk van Toulouse. Die aanstelling is een gevolg van de symbolische inbezitname.

Zij kregen die waarborg voor hun leven om volgende reden: zij waren samengetroeft in een toren en konden zich niet verdedigen. Toen men hen voorwaarden voor behoud garandeerde, want men had in het leger vernomen dat Gui de Montfort er aankwam, kwamen Roger Bernard, de zoon van de graaf van Foix, en andere ridders met hem tot bij de toren van de vijanden en lieten de deur openen door deze die er opgesloten waren.

Eens de deur open gaan zij binnen en de anderen maken zich meester van hen en zij, die voor de dood vreesden, dreigen nu hen te doden. Men beloofde hen te laten gaan, zoals eerder gezegd is, mits de eed van de graaf en van de vooraanstaanden van Toulouse. Niettemin werd de dappere ridder Simon le Saxon onmiddellijk gedood door het gepeupel.

De anderen die naar Toulouse werden gebracht, en ook al degenen die elders waren gevangen genomen, werden een weinig later door een volksofstand vermoord in hun gevangenis en als krenge tot buiten de stad gesleeft. Wat, een weinig later, tot grote schade voor de hele bevolking zal leiden, zoals het vervolg zal uitwijzen.

Maar ik vergeet te vermelden dat de eerste dode in dit oproer werd weggerukt uit de kerk van Saint-Sernin du Taur, waar hij een toevlucht had gezocht, en zo begonnen zij met het schenden van de immuniteit en de vrijheid van de Kerk, wat, zoals ik gezegd heb, slecht voor hen uitdraaide.

XX

CASTRUM MURELLI OBSIDETUR A REGE ARAGONUM.
COMES MONTISFORTIS PROPERAT IN SUCCURSUM SUE MUNITIONIS
ET DE PREPARATORIIS AD BELLUM CAMPESTRE

In dezelfde periode wou de koning van Aragon, die succes had geboekt tegen de Saracenen, zijn geluk beproeven tegen de christenen. Hij kwam naar Toulouse tegen het einde van de zomer, hield beraad met de graven, de groten en de burgers van Toulouse, trok op met een belangrijk leger en legde het beleg voor de burch van Muret, waarin graaf Simon een garnizoen geplaatst had dat Toulouse zware overlast aandeed. En uit de omliggende landen kwam veel volk naar het leger.

Toen dat de graaf van Montfort ter ore kwam, haastte hij zich om de zijnen onmiddellijk bij te staan. Ikzelf hoorde inderdaad, vele jaren later, monseigneur Maury, abt van Pamiers, een geloofwaardig en eervol man in alles, vertellen dat hij bij de aanvang de bescherming van de burch van Pamiers had als beheerder van de kerk en dat hij naar Boulbonne ging, de naderende graaf tegemoet. Toen hij vernam dat Simon naar zijn manschappen ging die belegerd werden, en dat hij zelfs de belegeraars zou aanpakken als zij hem in open veld opwachtten, zei de kerkbeheerder: "U heeft weinig metgezellen in vergelijking met uw tegenstanders, waaronder de koning van Aragon, een zeer ervaren oorlogstrijder, die dat al bewezen heeft. Graven en een zeer groot leger staan te zijnen dienst. Het is niet evenwichtig met zo weinig volk de strijd aan te binden met een koning en zo'n menigte."

Bij die woorden haalde de graaf een brief uit zijn gordeltasje en zei: "Lees die brief." Toen hij dit gelezen had wist hij dat de koning van Aragon een dame groette, de echtgenote van een heer van adel uit het bisdom Toulouse, en dat hij die wilde doen geloven dat hij uit liefde voor haar de Fransen uit het land kwam verdrijven, en dies meer. Na lezing antwoordde de kerkbeheerder: "Wat wil u daarmee zeggen?" Hij zei: "Wat ik wil zeggen? God sta me bij!"

Ik vrees geen koning die omwille van een courtesane komt vechten tegen de zaak van God." En daarna stak hij de brief zorgvuldig weg in zijn beurs. Een huisknecht of een secretaris van deze dame had mogelijk voor de graaf een copie van deze brief gemaakt, als ware het een opmerkelijk ding, en de graaf droeg deze op zich als bewijsstuk voor de ogen van God tegen de koning want, vertrouwend op God, vreesde hij niet dat een man die hij beschouwde als verwijfd, tegen hem kon optornen.

Ze trokken dus verder en gingen Muret binnen. Terwijl ze de brug overstaken, hadden de vijanden, indien ze dat gewild hadden, hen precies kunnen tellen. Toen zij binnen waren begonnen de eerbiedwaardige heren die met hem meegekomen waren, monseigneur Foulque, bisschop van Toulouse, Gui, bisschop van Carcassonne, en Thédise, bisschop van Agde, te onderzoeken of zij - gezien "het hachelijke van het succes in de oorlog" - vrede of een wapenstilstand konden sluiten. De koning wou noch van het éne, noch van het andere horen, tenzij op oneervolle en gevaarlijke voorwaarden voor het kamp van de Kerk. Graaf Simon die vermoedde dat, als hij de burcht aan zijn vijanden liet, het hele land tegen hem zou opstaan en het andere kamp kiezen, wat zou meebrengen dat de nieuwe situatie erger zou zijn, en, overwegend dat hij de zaak van God en het geloof verdedigde, daar waar de anderen in de boeien van de excommunicatie waren, vond hij het verkieselijk het gevaar van één dag te trotseren, eerder dan door bangerig temporiseren de stoutmoedigheid van de tegenstander te versterken .

Wat zal ik daaraan toevoegen? De voormannen van de gekruisigde Christus kozen voor de strijd op de vooravond van het feest van de Kruisverheffing. Zij gaan te biechten, horen de heilige mis als naar gewoonte en, gesterkt door het heilzame voedsel van het altaar en een sober maal, gordden ze de wapens aan en maakten zich klaar voor het gevecht.

Op het moment dat de graaf zijn paard besteeg brak de riem van zijn zadel. Hij stijgt af en het zadel wordt onmiddellijk hersteld. Op het moment dat hij opnieuw zijn paard wil bestijgen gaf zijn paard hem een duw op het voorhoofd zodat hij er een ogenblik bedwelmd van was. Had hij, zoals zovelen doen, aandacht geschonken aan voortekenen, hij zou gevreesd hebben bloot te staan aan het noodlot.

Zij kwamen op de gedachte niet rechtstreeks tegen het leger naar buiten te komen om hun paarden niet bloot te stellen aan een regen van pijlen van de Tolozaanse massa. Zij gingen dus naar buiten door de poort die op het oosten uitgaat, terwijl het kamp aan de westkant lag opdat de vijand, die hun intenties niet kende, zou geloven dat ze vluchtten; daarna, als ze zich wat verwijderd hadden, staken ze een beekje over en kwamen opnieuw in de vlakke. Bij de graaf waren daar de dappere Gui, zijn broer; Baudouin, de broer van de graaf van Toulouse, Guillaume des Barres en Alain de Roucy en vele andere strijders, wel duizend in aantal.

XXI

DE ORDINE ET FINE BELLI IN QUO REX ARAGONUM OCCIDITUR
ET MULTI NOBILES CUM EO, STRAGES FIT POPULI THOLOSANI.

De koning van Aragon maakte zich klaar voor de strijd. De graaf van Toulouse daarentegen raadde aan om binnen de verschansingen te blijven, eerst de paarden van de aanvallers te verzwakken door ze met pijlen en speren te verwonden, ze pas aan te vallen als ze afgezwakt waren om ze gemakkelijker rechtsomkeert te doen maken of op de vlucht te jagen,

want ze konden niet in de burcht blijven bij gebrek aan levensmiddelen. De koning wou daar niet naar luisteren en weet het voorstel van de graaf aan schrik en lafheid.

Wanneer dus de rangen waren geschikt door de koning werd men handgemeen en het eerste treffen werd toevertrouwd aan de graaf van Foix die omgeven was door Catalanen en een grote massa strijders. Wat volgt heb ik horen zeggen door de laatste graaf van Toulouse, Raimond, die toen gezien zijn jonge leeftijd nog niet in staat was te vechten en die buiten het slagveld was geleid op een ongewapend paard naar een hoge plaats van waarop hij het treffen kon zien: aan de overkant kwam de graaf van Montfort in drie slagorden, volgens zijn tactiek, en de laatste rijen die tegelijkertijd afstormden, kwamen samen bij de eerste stormloop, en wisten daarbij dat het de strijd is die geleverd wordt met eenzelfde inzet die de overwinning geeft. En zij liepen de vijand bij het eerste treffen onder de voet, zodanig dat zij hem verjoegen van het slagveld “zoals de wind doet met het stof op het aardoppervlak” en het hem niet mogelijk was zich opnieuw op te stellen in de achterste gelederen.

Ze keerden zich dan naar de groep waarin ze de standaard van de koning hadden herkend, en ze renden op hem af met een dergelijke vaart dat het botsen van de wapens en het lawaai van de slagen door de lucht gedragen werd naar de plaats waar de verteller stond, alsof vele hakbijlen bossen omhakten. Daar stierf de koning en vele groten van Aragon rondom hem. De anderen keerden zich om, vluchtten en vielen daarbij bij bosjes.

De graven van Toulouse en anderen vonden hun heil in de aftocht. De Tolozanen, in het kamp waar ze zich verschanst hadden achter karren en andere hindernissen, wisten nog niet wie de overwinning had behaald, tot wanneer ze de standaarden herkenden die men meedroeg als trofeeën. Ze liepen naar de boten die aan de oever van de Garonne lagen en zij die daarin een plaats vonden, konden zich redden. De anderen kwamen om, verdronken, of werden over de kling gejaagd in de vlakke, in die mate dat men zegt dat het totaal aantal doden opliep tot vijftienduizend.

Wat het lichaam van de koning betreft, de Hospitaalbroeders van Sint-Jan van Jeruzalem vroegen en verkregen het en droegen het weg van het slagveld waar men het naakt had gevonden, volgens men mij vertelde.

En terwijl hier en daar nog Tolozanen gedood werden, liet men niet na hen de opstand te verwijten die ze indertijd te Toulouse veroorzaakt hadden, waarin vele gevangenen werden gedood. Van velen die gevankelijk werden meegevoerd in deze strijd werd het leven gered, maar zij stierven in de ketens of konden zich terugkopen door een losgeld.

En men vond zelfs niet één dode in het kamp van de Kerk. Ziedaar wat in deze strijd tegen de christenen hoogmoed en genotzucht brachten aan een koning die steeds geluk had gehad tegen de Saracenen. De liefde voor zijn zoon ontried hem zelfs de dwaasheid niet die hij ondernomen had. Hij had hem aan zijn vijand uitgeleverd³⁶ omwille van het verdrag tussen hen beklonken, en deze had hem kunnen doden uit wraak omwille van het verbreken van het verdrag.

Triest was het de klachten te zien en te horen van hen die te Toulouse hun doden beweenden, waar er nauwelijks een huis was waar men niet een dode te bewenen had, of een gevangene die men dood waande.

---

³⁶ Cfr. hoofdstuk XVI.

Het ongeluk kwam van deze koning: hij was waanzinnig, en omwille van zijn roekeloosheid tuimelden allen hals over kop in de waanzin, en vertrouwden, niet op de kracht van de Heer, maar alleen op de menselijke kracht. De anderen, hun tegenstanders, vertrouwden op de Heer en deinsden niet terug omwille van hun numerieke minderheid. Zij waren begeleid door het gebed van bisschoppen en religieuzen die devoot de Kruisverheerlijking vierden op de dag zelf dat de voorvechters van God de vijanden van het Kruis versloegen.

Nadat ze zegevierend uit de verschansingen van de vijand waren weergekeerd naar de burcht, zeiden zij een dankgebed voor onze Heer Jezus Christus die zich verwaardigd had hen, zo weinig als ze waren, de zege over zoveel tegenstanders te bezorgen.

XXII

BAUDOYNUS FRATER COMITUS THOLOSANI CAPTUR IN LECTO
PRODITIONALITER ET A FRATRE AD SUSPENDIUM CONDEMPNATUR.

Maar hoor wat enkele dagen later gebeurde. Baudouin, broer van de graaf van Toulouse, had zich teruggetrokken in de Agenais waar graaf Simon hem een leen had toegekend. Hij werd verraden en verkocht in een burcht genoemd Lolmie. Men hield hem aan bij nacht toen hij in bed rustte, en leverde hem uit aan zijn broer, de graaf. Deze hield hem meerdere dagen gevangen te Montauban en, uiteindelijk, op de immorele raad van Roger Bernard, zoon van de graaf van Foix, van de Catalaan Bernard de Portella en enkele anderen, veroordeelde hij hem tot de galg om de koning van Aragon te wreken want hij had aan die slag deelgenomen. Men gaf hem nauwelijks de mogelijkheid een priester te zien aan wie hij zijn zonden kon biechten. De Tempelbroeders eisten het lichaam op en verkregen het, namen zijn lijk uit de boom en gaven hem een graf te Lavilledieu in hun klooster, bij de kerk.

De graaf bracht ernstige schade toe aan zijn reputatie door deze broedermoord. Hij had hem minstens de ophanging moeten besparen, want hij had hem gemakkelijk kunnen laten sterven door een of andere marteling om zichzelf die schande te besparen. Maar de rechtvaardige, welke ook de oorzaak van zijn dood is, zal rust kennen. Hij nam inderdaad bij eed verplicht deel aan het kamp van de Kerk, en hij kon er zich niet aan onttrekken in de meest ernstige materie; vooral wanneer zijn broer hem nooit een vriendelijk gelaat had getoond zoals past voor een broer, maar hij had hem blootgesteld aan grote gevaren.

In die tijd nam de beroemde koning van Frankrijk, Filips, de graven van Frankrijk en Boulogne gevangen en hij hield ze in de ketens op de plaatsen die zij zich gekozen hadden en die ze met elkaar gedeeld zouden hebben, zo de fortuin hun wensen gunstig was geweest.

In dezelfde periode³⁷ deed zijn zoon Lodewijk, ten strijde trekkend tegen Jan, koning van Engeland, deze “vluchten voor zijn gelaat.”

---

³⁷ Jan zonder Land ontscheepte te La Rochelle in de lente 1214.

XXIII

MAGISTER PETRUS DE BENEVENTO CARDINALIS ECCLESIE ROMANE MITTITUR
LEGATUS. DE PACE AGITUR. OBSIDES DATI THOLOSE MITUNTUR ARELATE IN
PROVINCIA ET CASTRUM TRADITUR NARBONENSE.

Daarna, na de dood van de koning van Aragon, werd monseigneur Pietro di Benevento, kardinaal, als legaat gestuurd door Onze Heilige Vader de Paus om aan het oorlogsleed, met Gods hulp, door vrede een einde te stellen.

De graaf en de burgers van Toulouse verbonden zich bij eed tegenover hem te gehoorzamen aan de bevelen en de besluiten van Onze Heilige Vader de Paus.

Buiten de Narbonnese burcht die hem uitgeleverd werd, gaven de inwoners van de stad en van de voorstad hem gijzelaars die te Arles in de Provence dienden te blijven. Wat de burcht betreft, hij vertrouwde het beheer en de bewaking ervan toe aan de bisschop van Toulouse, in naam van de Roomse kerk.

De graaf van Toulouse, zijn zoon en hun echtgenoten zochten een onderkomen in het huis van David de Rouaix.

CASTRI FUXI TRADITUR

Rond hetzelfde ogenblik ook leverde de graaf van Foix zijn burcht uit aan dezelfde legaat om te gehoorzamen aan de bevelen van de Paus. De legaat gaf ze in handen van de abt van Saint-Thibéry in naam van de Roomse Kerk. De abt plaatste er zijn neef, de jonge edelman Béranger, als burchtheer.

Enige tijd later verliet de Tolozaanse graaf Toulouse en ging naar personen bij wie hij op een nuttige wijze over zijn zaken kon waken en hij zond zijn zoon naar Engeland bij zijn neef de koning om raad in te winnen.

Er heerste toen een wapenstilstand als voorbode van de komende vrede en men gaf de ridders *faidits* de toelating om door het land te trekken zonder zich op te houden in de versterkte plaatsen. Ook mochten ze geen snel paard gebruiken, slechts een gewoon, met maar één spoor en ongewapend.

Ik voeg eraan toe dat ik in die tijd hoorde zeggen dat de nobele ridder Raimond de Ricaud, die een van de belangrijkste raadgevers was geweest van de graaf van Toulouse, monseigneur Foulque, de bisschop van Toulouse ging vinden en hem het hospitaalhuis vroeg, de "Maynaderie", om er zijn dagen te beëindigen in trouw aan God en dat de bisschop hem antwoordde met een parabel: "U die door uw verkeerde raadgevingen onrechtstreeks de graaf in het verderf hebt gestort, u vraagt nu als beloning een gasthuis. U is als de dwaas die een man gedood had door hem een steen op het hoofd te gooien en die kwam om in de aalmoezen te delen die men gaf aan de armen in naam van de dode. Hij zat in de rij en toen deze die de aalmoezen bedeelde hem voorbijging zonder hem iets te geven als aan de anderen, vroeg hij: "Je geeft niets aan mij? Ik die alles gedaan heb?" Door die vergelijking meende de bisschop de vraag te moeten omzeilen, en in die tijd werd zijn repliek niet weinig voortverteld.

XXIV

CONCILIIUM GENERALE CELEBRATUR. TERRA ADIUDICATUR COMITI MONTISFORTIS.

Onze Heilige Vader de Paus had toen het algemeen concilie van alle natiën samengeropen. Het werd gehouden in de Heilige stad in 1215. Daar waren de graaf van Toulouse en zijn zoon die van Engeland kwam met een koopman vermomd als sergeant; de graaf van Foix was er voor eigen rekening en Pierre Bermond kwam omwille van zijn vrouw, oudste dochter van de graaf van Toulouse, om als oudste het land op te eisen voor het geval men er beslag zou op leggen. Voor de andere partij was er Gui, de broer van de graaf van Montfort.

Het vonnis onteigende de graaf van Toulouse en het land werd toegekend aan de graaf van Montfort. De Narbonnese borch werd toen overgemaakt aan graaf Simon; de inwoners van de stad en de voorstad legden de eed af aan hem als aan hun heer; men beschouwde hem als graaf van Toulouse en men noemde hem zo. Notarissen vermeldden hem als dusdanig in de openbare oorkonden.

Hij liet de wallen van de stad en de muren van de voorstad afbreken, de grachten en de torens van de versterkte huizen met de grond gelijk maken opdat men niet meer tegen hem in opstand zou komen en hij liet de kettingen op de kruispunten verwijderen. De Narbonnese borch, massief tot boven, zoals nu, liet hij van de grond ontdoen en hij liet een poort steken langs de oostkant om er binnen te kunnen buiten het weten van de burgers in de stad of ondanks hen. Hij liet ook brede grachten aanleggen tussen de stad en de burch die hij liet omgeven door grote dennenpalen.

Aan zijn broer Gui schonk hij de gravin van Bigorre, dame Petronille, ten huwelijk om zijn flanken langs de kant van Gascogne te versterken. En aan de gijzelaars die door de burgers van Toulouse aan de legaat waren overgemaakt, werd toelating gegeven om naar huis te keren.

XXV

COMES THOLOSE SECESSIT IN HYSpanIAM. FILIUS EIUS VENIT IN PROVINCIAM ET A CIVIBUS AVINIONENSIBUS AMPARATUR. TERRA VENAISSINI AD EUM CONVERTITUR.

Maar na het algemeen concilie trok graaf Raymond zich terug in Spanje en zijn zoon kwam naar de Provence, naar waar hun echtgenoten reeds waren overgekomen sinds graaf Simon de macht had overgenomen in Toulouse. De zoon werd ontvangen en verwelkomd door de burgers van Avignon en ook de Venaissin voegde zich bij hem. Van daaruit voerde hij de oorlog tegen de graaf van Montfort.

De uitvoering van de oordelen van God nodigt hier eenieder uit tot meditatie, want God liet toe dat wat ondernomen was voor de bescherming van het katholieke geloof en de uitroeiing van de ketterij - zachtvaardig begonnen met de prediking, verdergezet met de strengheid van het wereldlijk gerecht en in derde instantie praktisch tot haar einde gekomen - werd herbegonnen met de instemming van God alsof niets was gebeurd zodat de mens gedwongen werd opnieuw te beginnen daar waar men had mogen veronderstellen dat het gedaan was.

Maar de verdere gang van zaken levert ons daarvan onmiddellijk de reden. Want zoals God aan de Hebreeuwers toeliet, toen ze in het Beloofde land waren en prat gingen op de goddelijke bescherming, dat zij omwille van hun ondankbaarheid aangevallen werden door de Egyptenaren en de andere naties in de omgeving en dat zij werden belaagd met het oog op het bewaren van hun nederigheid; zoals ook aan Paulus “een engel van Satan en een engel in het vlees werd gegeven opdat hij niet door de grootheid van de openbaring zich al te zeer zou verheffen” (voor de enen een straf voor hun wandaden, voor de anderen het beoefenen van de deugd), zo ook in deze gunstige zaak maakt God gebruik van zijn gewone wegen.

Graaf Simon, inderdaad een lovenswaardig man in alle opzichten, had met behulp van de Heer het land veroverd en had het verdeeld onder de groten en de ridders. Zij hadden er zich naar eigen goeddunken meester van gemaakt en begonnen het te beheren, niet met het doel waarmee het aan de oorsprong was veroverd geworden en zonder na te streven wat aan Christus toebehoorde, maar zochten hun eigen welzijn en ze werden zo slaven van hun begierigheid en genotzucht.

En zij die, door de actie van God hun vijanden “op de vlucht gedreven hadden met één tegen duizend en met twee tegen tienduizend”, toen ze dienden gebruik te maken van hun eigen krachten en niet van deze van God, gaven zich niet de minste moeite, of toch maar weinig, om de ketters op te sporen en aan te houden. Zodoende bezatte de Heer hen met “de droesem van de kelk van zijn woede” die nog niet tot op de bodem geledigd was zoals het vervolg het zal aantonen.

XXVI

FILIUS COMITIS THOLOSANI OBSEDIR CASTRUM BELLICUADRI.
OBSIDETUR ET IPSE A COMITE MONTISFORTIS.

Zie hoe de zoon van voornoemde graaf wordt ontvangen door de burgers van Avignon en het volk van de Venaissin; hij deed zijn intocht in de stad Beaucaire met instemming van de inwoners omgeven door een grote groep en hij belegerde het garnizoen dat zich in de donjon bevond langs alle kanten, zowel vanaf het land als vanaf de Rhône, zodat de belegerden niet konden uitbreken, noch iemand bij hen geraken.

Graaf Simon snelde ter hulp en belegerde van buiten uit de belegeraars. Maar het garnizoen, dat alles wat noodzakelijk was miste nadat zij hun paarden opgegeten hadden, kreeg de belofte niet te zullen gedood worden en gaf de donjon over aan de vijand. Graaf Simon, die inzag dat hij tot niets geraakte, brak het beleg op, wat maakte dat velen die zich verstopt hadden gehouden “het hoofd opnieuw opstaken” en dat verscheidene versterkte plaatsen en steden zich vrij snel aansloten bij zijn tegenstander.

De Tolozanen, wiens gijzelaars reeds naar huis waren gekomen, zoals ik hoger heb gezegd, weigerden te plooiën voor meesters die hen bestuurden met trots, zochten hun toevlucht in een soort ongehoorzaamheid, en verdroegen moeilijk een juk dat een inbreuk was op de vrijheid die zij gewend waren.

Om die reden vreesde graaf Simon dat, als hij hen niet onderdrukte, zij zouden opstaan als een tumor die groeit en besloot ze aan te vallen en hun arrogantie te straffen met strengheid.

XXVII

COMES MONTISFORTIS INVADIT THOLOSAM,
IMMISSO IGNE IN PLURIBUS LOCIS

Toen hij dus in het jaar van de Heer 1216 naderde met een sterke bewapende troep, viel hij de stad aan, na vuur aangestoken te hebben op verscheidene plaatsen. Zij stelden kracht tegenover kracht door tegen de aanvallers balen en tonnen te plaatsen dwars over de pleinen en zo slaan ze de aanval terug. En van heel de nacht hadden zij geen ogenblik rust, strijdend tegen het vuur of tegen de vijand.

Toen het morgen werd nam de eerbiedwaardige Vader bisschop, monseigneur Foulque, enkele personen van de stad met hem mee opdat men maatregelen zou nemen tegen het dreigende gevaar, en hij onderhandelde tussen beide kampen over vrede en een overeenkomst; en ze poogden de stalen kling wat botter te maken met geld.

De graaf was inderdaad uitgeput door de uitgaven die hij te Beaucaire had gedaan en hij had geen reserves meer. Enkelen die dit vermoedden konden hem overtuigen, ogenschijnlijk voor zijn eigen goed, om van de stad en de voorstad een boete van 30 duizend zilveren marken in ontvangst te nemen, die zij wel mochten betalen om opnieuw in zijn gratie te staan. Hij stemde graag in met de raad van Achitophel en, verblind door het geld, zag hij het gevaar niet. Zij die hem dit aanraadden, wisten inderdaad dat bij deze heffing van fondsen veel onrechtvaardigheden zouden begaan worden ten nadele van Jan en alleman, wat hen zou aanzetten om te trachten naar hun vroegere vrijheid en hun vroegere heer terug te roepen. Wanneer de heffing werd geïnd, werd ze opgelegd onder wrede en zware druk. Men nam niet alleen onderpanden, maar men tekende de deuren van de huizen; daar werden vele zaken begaan die te lang zijn om ze één voor één te vertellen. Het volk kreunde onder deze onderdrukking.

Gedurende die tijd onderhandelde men met de vroegere graaf die in Spanje aan het rondzwerven was, over het middel voor zijn terugkeer naar Toulouse en het realiseren van de verwachtingen die men koesterde.

XXVIII

COMES THOLOSE SENIOR VENIENS DE HISPANIA
RECUPERAVIT THOLOSAM.

In het jaar Onzes Heren 1217 dus, toen graaf Simon ver weg aan de overkant van de Rhône oorlog voerde met Adémar van Poitiers, nam de graaf van Toulouse de gelegenheid te baat om de Pyreneeën over te steken met de graven van Comminges en van Palhars en een gering aantal ridders en hij kwam aan te Toulouse in de maand september, niet via de brug, maar wadend door de rivier onder de Bazacle. Weinigen waren ervan op de hoogte en sommigen waren er blij mee; anderen die de toekomst afwogen aan de hand van het verleden, stond dit niet aan. Dat bracht sommigen ertoe om zich in de Narbonnese borch terug te trekken samen met de Fransen; anderen trokken zich eveneens terug in het bisdom, in de kloosters van Saint-Étienne of Saint-Sernin. Enkele dagen later wist de graaf deze bij zich te krijgen door bedreigingen of door vleierij. Wat betreft graaf Gui die in de streek was, hij poogde deze nieuwe situatie onder controle te krijgen door het zwaard maar hij werd teruggedrongen en slaagde niet.

Inmiddels, terwijl men graaf Simon die Crest belegerde, op de hoogte bracht, was de bevolking bezig de stad af te sluiten van de Borch, met puntige palen, grote balken en grachten vertrekend van de tinne genoemd le Trouzet tot de tinne van Saint-Jacques. Graaf Simon, die toekwam met kardinaal Bertrand, die door Onze Heilige Vader Honorius als legaat was gestuurd, viel de voorstad stevig aan met sterke hand, maar de inwoners verdedigden zich moedig en hij stond die keer machteloos. Daarna werden overal oorlogstuigen opgericht en rotsblokken en stenen werden van beide kanten naar elkaar geschoten.

Ondertussen werd de bisschop van Toulouse door de legaat naar Frankrijk gestuurd om er de kruistocht te prediken, samen met anderen die daartoe opdracht hadden gekregen, waaronder meester Jacob de Vitry, man van eer, schrijver en redenaar die later bisschop van Akko, daarna kardinaal van de Roomse Kerk werd.

Ik heb de bisschop van Toulouse over hem horen spreken. Hij had hem horen zeggen dat de heilige Saturnin, eerste bisschop van Toulouse, door een visioen in een droom, hem bevolen had te prediken tot zijn volk³⁸ en hij deelde dit mee aan de bisschop en vroeg of er ooit een prelaat met naam Saturnin was geweest, wat hij tot dan niet wist.

En tijdens deze prediking legden zij het kruis op aan velen die in de lente daarna naar het beleg van Toulouse kwamen. De bisschop kwam met hen naar het kamp. Als aalmoes ten eeuwigen dage gaf graaf Simon hem - alsook aan bisschoppen van Toulouse die op hem volgden - Verfeil met alle dorpen en plaatsen van twintig haarden en minder, geplaatst onder zijn leenheerlijk gezag, zonder andere voorwaarde als deze: wanneer iemand tegen hem een oorlog voerde in open veld op zijn grond, dan zou de bisschop in deze oorlog voor één enkele gewapende ridder zorgen.

De vermoeienissen van de oorlog duurden dus voor belegeraars en belegerden, met oorlogstuig of met andere middelen, een hele winter lang. Graaf Simon, versterkt met recente kruisvaarders, zat op de huid van zijn vijanden niet zozeer met aanvallen van buitenaf als door rennen gehouden rondom de stad, die de inwoners poogden te beletten met barrelen en grachten. Men besloot uiteindelijk een houten machine te bouwen die men *chatte*³⁹ noemde, om grond en hout aan te voeren om de grachten te dempen, en onmiddellijk strijd te leveren van zodra alles geëffend zou zijn, en binnen te dringen na de houten omheiningen doorbroken te hebben.

Maar de graaf ging gebukt onder de vermoeidheid en de walg, was verzwakt en uitgeput door de uitgaven en hij verdroeg moeilijk de prikken die hij kreeg van de legaat die hem gedurig een onbekwame en een luiaard noemde. Men zei dat het zo erg was dat hij God bad hem rust te geven door de dood.

Zekere dag, de dag na het feest van Johannes de Doper, toen hij in de *chatte* was, viel een steen van een manganel op zijn hoofd en hij overleed op slag. In de stad wisten de inwoners het de dag zelf en ze lieten niet na hun vreugde te uiten door kreten van enthousiasme, terwijl er aan de overkant diepe droefheid heerste. De bewoners waren inderdaad angstig, uit vrees voor een dreigende aanval en omdat ze maar weinig levensmiddelen hadden en zich mochten afvragen of ze in die zomer zouden oogsten.

---

³⁸ Er staat *contra suum populum predicaret*. Duvernoy vertaalt *prêcher contre son peuple*. We behouden "tot". Volgens het Canso stond Saint Sernin aan de kant van de Tolozenen.

³⁹ Volgens Duvernoy een grote tunnel van hout op wielen of schaatsen. Hierin kon men beschermd werken mits men aan de voorzijde bescherming had tegen de uitvallen van de vijand. Simon had pas zo een aanval teruggeslagen en bevond zich voor het tuig toen vijf pijlen en een steen hem raakten.

Op die manier viel onder een enkele steenworp de man die terreur zaaide vanaf de Middellandse Zee tot de zee van Groot-Brittannië, en in zijn val sleurde hij diegene mee die tot dan toe hadden weerstaan; in hem, die goed was, werd de hoogmoed van zijn ondergeschikten verpletterd. Ik bevestig dat ik later de graaf van Toulouse (deze die als laatste stierf), hem hoog heb horen prijzen, alhoewel het zijn vijand was geweest, omwille van zijn trouw, zijn vooruitziendheid, zijn energie en om alles wat hoort bij een leider.

De Heer gaf door een teken te kennen dat zij zijn pad hadden verlaten, zij die met verwaandheid wouden regeren over vijandige bevolkingen en die geen inspanning deden om het land te zuiveren van de ketterij, de reden waarom alles begonnen was.

XXIX

POST MORTEM COMITIS MONTISFORTIS, AMALRICUS EIUS FILIUS SOLUTA
OBSIDIONE REPETIT CARCASSONAM ET OBSEDIIT CASTRUM NOVUM.

Na de dood van de graaf brak zijn opvolger en erfgenaam, zijn zoon Amauri, het beleg op en zag af van de Narbonnese borch die hij niet kon houden, en bracht het lichaam van zijn vader, gebalsemd volgens de Franse gewoonte, over naar Carcassonne.

Het land weifelde bij deze onverwachte toevallige gebeurtenissen. Enkele dagen daarna geeft Castelnaudary zich over aan de graaf van Toulouse. Graaf Amauri, na zijn strijdkrachten bijeengebracht te hebben, belegerde de stad onmiddellijk en stelde zijn oorlogstuigen op, terwijl de zoon van de graaf van Toulouse zorgde voor de bescherming en de weerstand van de stad. Zekere dag gebeurde het dat Gui, nu graaf van Bigorre, broer van graaf Amauri, in een valstrik viel en stierf aan zijn vele verwondingen. Zijn lichaam, op passende manier gebalsemd in een kist bedekt met purper, werd aan zijn broer overhandigd. Men vocht van het einde van de zomer tot het einde van de winter.

In diezelfde winter scheidden de gebroeders Foucaud en Jean de Bergy, energieke en strijd lustige mannen, en nog enkele anderen zich af van het leger om te plunderen en maakten een hoogst gedurfde tocht op het gebied van Toulouse en veroverden als buit schapen.

De zoon van de graaf, die te Toulouse was, zocht hen op, vond ze terwijl ze zich te lang ophiielden bij Baziège. Hadden zij hun buit laten varen, ze hadden zonder schade kunnen vertrekken. Maar ze vonden daar in het veld het gevecht dat zij zochten. In het begin van het treffen inderdaad, onder de last van het ijzer en omgeven door de pikeurs en kruisboogschutters, rijdend op lichte paarden, hadden ze veel te lijden onder hun slagen, tot de aankomst van hen die daarna kwamen, zwaarder bewapend, en de voornaamsten van de Fransen stuikten als eersten ineen. Velen werden gedood, velen wisten zich te redden dank zij de vlucht op hun snelle paarden. Heer Sicard de Montaut, opgeraapt door zijn vrienden die hij daar had, in de rangen van de vijand, werd weggedragen buiten het slagveld.

Men hield de gebroeders Foucaud en Jean en andere ridders vast en liet ze heelhuids gaan in ruil voor de gevangenen waarvan men hoopte ze opnieuw in bezit te krijgen of van de gevangenen die zouden gemaakt worden. Jean werd vastgehouden te Niort en uitgewisseld voor Bernard Otton die toen gevangen zat. Wat Foucaud betreft, hij werd gevangen gezet in de Narbonnese borch.

Na het opgeven van het beleg van Castelnaudary ging graaf Amauri weg in de lente, onder druk van de vermoeidheid en de uitgaven.

XXX

LUDOVICUS FILIUS REGIS PHILIPPI POST CAPTIONEM RUPELLE RECIPIT CASTRUM
MARMANDE IN DEDITIONEM ET THOLOSAM OBSEDIT

Het jaar daarop, 1219 van de menswording van de Heer, maakte monseigneur Lodewijk, zoon van de illustere koning Filips, aan wie La Rochelle was overgedragen dat hij tegen de koning van Engeland had aangevallen, zich klaar om met zijn leger naar Toulouse te gaan als kruisvaarder.

Onderweg leek het hem goed de burcht te belegeren die men Marmande noemt en toebehoort aan de graaf van Toulouse. Op zijn bevel verdedigden haar de graaf Astarac Centulle, de hoge heren Arnaud de Blanquefort en Guillaume Arnaud de Tantalou en vele ridders. Monseigneur Lodewijk liet ze aanvallen gedurende enkele dagen en de belegerden die zagen dat ze niet lang nog de last van de oorlog konden dragen, gaven zich over en leverden de stad uit nadat men hen het behoud van het leven had beloofd. Zij werden als gevangenen naar Puylaurens meegevoerd om er bewaakt te worden tot de uitwisseling met hen die in het andere kamp gevangelijk werden gehouden.

Monseigneur Lodewijk verliet Marmande en haastte zich regelrecht naar Toulouse. Zijn leger was zeer groot. Inderdaad, het kamp strekte zich langs alle kanten uit in een kring gevormd door de voorstad, een deel van de stad en over de Garonne. Met de machines die hij had opgesteld en met hevige aanvallen leverde hij gedurende meerdere dagen slag met de belegerden. Monseigneur Bertrand, de legaat, die de zaak ter harte nam, was daar aanwezig.

Wanneer de dagen van zijn kruistochtverplichting voorbij waren, verliet de legerleider de belegering. Hij had weinig gedaan want de tegenstanders verdedigden zich moedig en krachtig. De machines werden in brand gestoken en hij zelf trok zich terug in Frankrijk.

De personen en ridders die waren gevangen genomen, waarover we hierboven spraken, werden langs beide kanten uitgewisseld.

XXXI

FOLCAUDUS DE BERGINO ET IOHANNES FRATER EIUS IN CONFLICTU
MORIUNTUR ET SUE MALICIE RECIPIUNT TALIONEM.

Maar na het vertrek van dat leger geraakte de oorlog in groter lichterlaaie en vele burchten gaven zich over aan de graaf van Toulouse.

In de winter daarna gebeurde het dat Foucaud en zijn broer Jean, en vele andere ridders, opnieuw gingen jagen op buit langs dezelfde kant als bij de andere gelegenheid en overvloedig beladen terugkwamen. Dezelfde zoon van de graaf van Toulouse achtervolgde ze, overwon en nam ze allemaal gevangen en liet, als een welgekomen offer, het afgehouden hoofd van deze broers naar Toulouse brengen en uitstallen op spiesen. Dit werd toegeschreven aan de goddelijke Rechtvaardigheid, want die Foucaud was een wreed en hovaardig man. Hij had zichzelf als regel gesteld, zei men, dat elke krijgsgevangene, tenzij hij hem honderd stuiver gaf, moest sterven. Hij hongerde zijn gevangenen uit in een onderaards cachot en, van tijd tot tijd, liet hij ze daar uit, dood of halfdood, om ze op de mesthoop te gooien. Men vertelde, en men zegt vandaag nog, dat toen hij op jacht ging op buit - die keer die de laatste

werd - hij twee ongelukkigen, vader en zoon, die hij gevangen hield, naar de galg stuurde en het zo ver dreef de vader te dwingen de zoon op te hangen en dat hij daarna vertrok voor deze tocht, waarvan hij niet weerkeerde. Zo gaf God een antwoord op zijn verdiensten. En men moet dan nog zwijgen van de immoraliteit van zijn omgeving: de meesten hadden en onderhielden publiekelijk een bijzit en sommigen namen de echtgenoten van de anderen.

Dat, en erger nog, werd straffeloos bedreven. Zij zetten zich niet in voor de zaak waarvoor zij aanvankelijk naar hier waren gekomen, en wat later kwam beantwoordde niet aan het begin. "Zij boden in het offer de staart niet aan samen met de kop..." Ze waren "niet warm, niet koud, maar lauw" en de Heer begon ze uit te braken en ze te verjagen uit dit land dat zij met zijn hulp hadden veroverd.

Het jaar daarna, in 1220 van de menswording van de Heer, dit waarin Jeanne, de dochter van de graaf van Toulouse, geboren is, gaven vele steden zich aan hem over. Na de aanval op en de inname van de donjon werd het garnizoen van de burcht van Lavaur vermoord, met uitzondering van een kleine groep die ontsnapte, zwemmend naar het kamp van Sicard, burggraaf van Lautrec, door de gunst van zijn welwillende vrouw.

De burcht van Puylaurens, belegerd langs de kant van de stad, werd verlaten, nadat men aan Ermengarde, weduwe van Foucaud, aan haar kinderen en aan heel het garnizoen veiligheid had gegarandeerd tot zij zich uit de voeten maakten uit hun verovering.

De burcht van Montréal werd aangevallen en ingenomen en zijn heer, Alain de Roucy, gedood. Er gebeurden nog vele dingen in die dagen, te veel om ze in detail te verhalen: zij tonen dat de Heer zich beledigd voelde en woedend was, niet als gunst voor zijn vijanden, maar uit haat voor hen die hun rol onwaardig werden.

Dat gebeurde in de jaren Onzes Heren 1220 en 1221.

XXXII

MORITUR COMES THOLOSANUS EXCOMMUNICATUS MORTE PREVENTUS,
SIGNA PENITENCIE HABENS, ET ADHUC INSEPULTUS TENETUR.

Het jaar daarop, 1222 van de menswording van de Heer, sterft de graaf van Toulouse, schielijk verrast, want hij kon geen woord meer zeggen, maar hij was nog bij besef, zoals men dat zegt. Monseigneur Jourdain, abt van Saint-Sernin, kwam toegelopen; de graaf strekte naar hem zijn handen in een gebaar van godsvrucht. En toen de broeders van het Sint-Jans-hospitaal aankwamen en hun mantel met het kruis over hem gooiden, kuste hij het en overleed ogenblikkelijk. Zijn lichaam werd naar hun huis weggevoerd, maar nog niet begraven. Hij was inderdaad geëxcommuniceerd, en hij is nog steeds, zoals men kan zien, zonder graf.

Zijn zoon, naderhand, na zich verzoend te hebben met de Kerk en met de koning van Frankrijk, bracht getuigen aan bij de Apostolische Stoel om te bewijzen dat hij tekenen van berouw had gegeven, maar hij kon op geen enkele manier verkrijgen dat hij begraven werd.

In hetzelfde jaar stierf Raimond Roger, graaf van Foix, bij het beleg van Mirepoix, niet door een wonde, maar eerder aangetast door een zweer.

Het jaar te voren was de eerbiedwaardige pater cisterciënzer Conrad, kardinaal van de Roomse Kerk, bisschop van Porto, als legaat van de Apostolische Stoel afgevaardigd. Toen hij vernam dat de jonge graaf van Toulouse het beleg had gelegd bij Penne d'Agenais,

bracht hij samen met graaf Amauri een sterke troep op de been en, vergezeld van de bisschop van Limoges en meerdere prelaten, ging hij via Albi en zijn eigen bisdom om bijstand te verlenen. In het voorbijgaan verwoestten ze de burcht van Lescure, namen de Bastide de Déodat Aleman in en het garnizoen dat er was. Bij hun aankomst gaven de belegeraars van Penne hun plan op.

In de tijd van dezelfde legaat waren er wapenstilstanden met het oog op de vrede en men organiseerde samenkomsten, de éne te Saint-Flour, stad in Auvergne, en de andere in de metropool Sens in Bourgondië. Men kwam echter in geen van beide tot een resultaat. “De zonden van de Amorrheërs waren nog niet tot hun hoogste graad gekomen”, opdat uit het oordeel van God, toen verborgen maar daarna geopenbaard, een betere uitkomst zou volgen.

Men zei in die tijd dat de graaf van Toulouse een zuster van graaf Amauri zou huwen⁴⁰.

Het gebeurde dat onder de hoede van de wapenstilstand, lang na de dood van zijn vader, de graaf van Toulouse in Carcassonne kwam en er de nacht doorbracht bij graaf Amauri. Gezien hij een man was die wel eens van scherts hield, verspreidde hij het bericht tussen zijn kompanen die buiten de burcht sliepen, dat de graaf hem gearresteerd had. Zij, ten prooi aan verbazing en angst, zochten hun heil in de vlucht tot zij zich rekenschap gaven dat dit als lacheding was gezegd. De beide graven hadden er plezier in onder elkaar.

Toen de wapenstilstand een einde nam, ging men over tot de oorlog en de graven van Toulouse en Foix belegerden Carcassonne. Roger Bernard, graaf van Foix, was inderdaad de voogd van Trencavel, zoon van de overleden burggraaf van Béziers, die toen ongeveer 16 jaar kon zijn. Na lange tijd de stad belegerd te hebben, gaven zij het beleg op ten gevolge van vergeefse vermoeienis en landerigheid.

Maar het land gaf zich aan hen over en graaf Amauri kon zich niet langer verdedigen en had geen voldoende middelen meer om de ridders te weerhouden. Een gevolg daarvan was dat in die tijd enkele Franse ridders, zestig ongeveer naar men toen zei, hem verlieten om terug te keren naar Frankrijk. De graaf van Toulouse liep achter hen en haalde ze bij voorbij Béziers. Ze zouden akkoord gegaan zijn om hem hun strijdrossen en hun wapens uit te leveren om dan heelhuids verder te gaan op hun paradepaard. Maar de graaf, die reeds dacht dat zij van hem waren, weigerde. Zij verkozen hun uiterste kans te wagen eerder dan op een beschamende wijze overwonnen en gevangen genomen te worden, namen de wapens op, kozen een leider aan wie iedereen zou gehoorzamen; en in de overtuiging “dat de strijd die ondernomen wordt met een gezamenlijke inzet tot de overwinning leidt” komen ze bijeen in één enkele opstelling, vangen de schok met de aanvallers op door de knechten en de trek-dieren naar voren te sturen, totdat ze hun kans zien. Zij keren zich tegen de vijand, werpen zich op hem en drijven hem moedig op de vlucht en doden er meerdere van deze die struikelden. Onder hen was Brémond Audiguier, een dapper krijger van Avignon, die de wapens van de graaf droeg. Zij die dachten dat ze de graaf hadden gedood en hun tegenstanders uiteen hadden gedreven, plooiën zich terug in de stad Lacaune als overwinnaars op een talrijkere groep. Vandaar keerden zij eervol terug naar Frankrijk, de bloem van het Franse ridderschap en naar waarheid glorie en eer waardig.

---

⁴⁰ Een brief van Honorius III aan Conrad, van 18 juni 1223, beveelt de bisschop van Viviers aan met het oog op een akkoord dat zou kunnen gesloten worden tussen Amauri en Raimond. De samenkomst van Saint-Flour, waar men sprak over het eventuele huwelijk van Raimond zou dus rond die periode plaats gevonden hebben. Raimond was wel nog gehuwd met Sancie van Aragon, *sed de minimis non curat praetor*.

En zo, doorheen de uiteenlopende successen van oorlog en strijd en na twee jaar, zag graaf Amauri, die de ontrouw vaststelde van de bewoners van het land, die hem dag aan dag verlieten voor het tegengestelde kamp, af van zijn gebied ten voordele van de Franse koning en maakte hem tot opvolger in al zijn rechten. Zijn vader, koning Filips, had zich nooit met deze zaak willen gelasten. Hij stierf in 1223.

Toen hij leefde had hij gezegd, alsof hij de toekomst kende - zo vertelde monseigneur bisschop Foulque, die dat van hem gehoord had: "Ik weet dat na mijn dood de geestelijkheid druk zal uitoefenen op mijn zoon opdat hij zich met de Albigenzische zaak zou bemoeien; en hij is een delicaat en zwak man, zal er de last niet van kunnen dragen en zal vlug sterven. Het koninkrijk blijft dan in handen van een vrouw en kinderen en zal zeker gevaar lopen." Wat hij voorspelde, kwam gedeeltelijk uit. Inderdaad: als legaat werd toen monseigneur de Saint-Ange, kardinaal-diaken, gezonden, een man van groot aanzien, aanvaard door God en de mensen en in staat dergelijke zaken te behandelen. Met de hulp van God en van de mensen bracht hij de koning ertoe de taak op zich te nemen om ze af te werken, daar waar de anderen die onafgewerkt gelaten hadden.

Die koning, een man die aan God gewijd was en edelmoedig, aanvaardde en gaf de taak van connétable van Frankrijk aan graaf Amauri, waarvan hij wist dat hij competent was, energiek en expert in militaire zaken.

In dezelfde periode stierf de graaf van Comminges, Bernard.

XXXIII

LUDOVICUS REX FRANCIE OBSIDET AVINIONEM CIVITATEM
ET RECIPIT IN DEDITIONEM.

In de lente van het jaar onzes Heren 1226, de periode waarin de koningen de gewoonte hebben ten oorlog te trekken, vertrok koning Lodewijk, de door God gezegende, met een talloos leger dat het kruis droeg, met de legaat die trouw volgde, richting Lyon, omwille van het vlakke parcours langs daar, wat gemakkelijk was voor de karren, en wegens de Rhône die geschikt was om zijn strijdkrachten te vervoeren per boot. Bij hun aankomst kwamen de consuls van de steden en van de plaatsen die behoorden tot de graaf van Toulouse hen tegemoet, gaven hun versterkte plaatsen over en leverden gijzelaars zoveel men wou.

Zelfs de inwoners van Avignon gaven gijzelaars en gingen hen tegemoet. En gezien, op de vooravond van Pinksteren, de koning en de legaat daar waren aangekomen en een niet te verwaarlozen deel van het leger reeds de brug was overgestoken, gebeurde het bij goddelijk besluit, naar ik meen, dat de lieden van de stad "bevend van angst voor een plundering" ("een niet onredelijke angst") als men de massa vanuit de voorstad doorheen de stad liet gaan, de poorten sloten; zij lieten niettemin toe dat de koning door de stad trok met een klein aantal of, naar keuze, overstak langs een rots via een zeer moeilijke weg. De koning zag deze gevaarlijke onderneming als smadelijk voor hem en wou niet anders aanvaarden dan de vrije doortocht door de stad. Zij weigerden en de koning bleef ter plaatse, liet de tenten opstellen en het kamp optrekken volgens militair gebruik; en wanneer men de steenmortieren en ander oorlogstuig had opgesteld, begon hij de stad hevig aan te vallen; de lieden van de stad van hun kant stelden tuig tegenover tuig en verdedigden zich moedig.

Kort voordien was de eerbiedwaardige monseigneur Arnaud Amauri, aartsbisschop van Narbonne, gestorven en hij werd opgevolgd door monseigneur Pierre Amiel, eerste

aartsdiaken van deze kerk, die tot aartsbisschop werd benoemd. Deze was inmiddels vooruit gezonden door de koning en de legaat. Hij ging voor hen uit en, door aan de burchten, de goede steden en hun heren de vrede van de Kerk en de koning te beloven, sloot hij met hen een alliantie; er was bijna niemand, van het bovengedeelte tot aan de poorten van Toulouse, richting oostkust vanaf deze kant, mannen of menigten, die niet zwoer bij de zaak van de koning en de Kerk aan te sluiten.

Zelfs de sleutels van Carcassonne worden aan de koning in het leger gebracht door lieden van de stad.

De graaf van Foix, Roger Bernard zelf, vroeg vrede maar vond voor deze keer niet deze die hij had gewild.

Inmiddels hadden de inwoners van Avignon - waarvan de Heer besloten had de hoogmoed te vernederen - die sinds drie maanden aangevallen werden en die erkenden dat zij inferieur in kracht waren, hun stad uitgeleverd aan de legaat en aan de koning met aanvaarding van alle voorwaarden. Zij werden gestraft door de afbraak van hun vestingsmuren en andere sancties.

Maar toen stierven er velen in het leger aan verscheidene ziekten en het was geen kleine genade dat zij vlug van God de overgave van de stad verkregen hadden. Veertien dagen nauwelijks waren verlopen sinds het vertrek van het leger of de Durance verliet haar bedding: het water steeg zo hoog dat het stroomde in de vlakte en deze bedekte waarin het koninklijk kamp lag zodat het leger er niet zou kunnen blijven.

Velen, bij het vertrek van de koning, keerden terug naar Frankrijk.

XXXIV

LUDOVICUS REX, DUM REDIRET IN FRANCIAM,
MORITUR APUD MONTEM PANCERIUM CASTRUM AVERNIE.

De koning gaat naar Béziers en Carcassonne, voortdurend in het gezelschap van de legaat. Monseigneur Foulque, de bisschop van Toulouse die iedereen wel kende, was er ook bij. Omwille van zijn gulheid kon niemand weten dat hij verbannen was als hij in het leger of onderweg was⁴¹. Als de koning met de legaat voorbijging op weg naar Pamiers, vergat de bisschop niet zich edelmoedig te tonen met het sturen van overvloedige giften brood, wijn en vlees, na hun intrede in het diocees Toulouse. Hij verdiende het respect van iedereen wegens de reputatie van zijn goedheid en zijn inzet die hij voor het geloof had gepresteerd.

Wanneer ze te Pamiers waren, nam de koning veel beslissingen ter ere van God en de vrijheden van de Kerk op raad van de kardinaal, en in het bijzonder trof hij met een noodzakelijk en heilzaam edict de verachters van de Sleutels van de Kerk⁴². Men maakte er melding van op het Concilie van Narbonne gehouden in de daaropvolgende vasten in de canon die begint met *Felicis recordationis*...

⁴¹ Soms was hij uit Toulouse weg wegens de bedreigingen van Raimond VI, soms omdat het kerkelijk interdict was uitgesproken.

⁴² "Iedereen die zich zou laten excommuniceren bij de derde aanmaning zou veroordeeld worden tot een boete van negen pond en een denier en indien hij verstek laat gaan gedurende een jaar worden zijn goederen aangeslagen". De abten en bisschoppen lieten hun medewerking voor het terugbrengen van de bevolking die zij verkregen had, duur betalen.

Toen ze via Belpesch Pamiers verlieten, kwamen ze aan te Castelnaudary en gingen van daar naar Puylaurens, waar ze de nacht doorbrachten, en daarna naar Lavaur. Vervolgens vertrokken ze uit Albi en lieten het bewaken van de streek over aan heer Humbert de Beaujeu, een man die geknipt was voor de oorlog en taai, met een grote troep strijders. De koning en de legaat gingen naar Auvergne.

Maar de koning die getroffen was door een ziekte die hij verborgen hield, zoals men later zei, besloot zijn huidige levensloop te Montpensier, in de herfst, zoals de Heer het wilde. Het was zijn bedoeling in het gebied terug te keren als hij overleefde.

Naar men zei, ging het om een aandoening die kon verlicht worden door contact met een vrouw, zoals ik het hoorde van een man die men mag geloven, de edele Archambaut de Bourbon⁴³ die tot de kring van vertrouwelingen van de koning behoorde. Toen hij vernam dat de koning kon geholpen worden door de omhelzing van een vrouw, vond hij een jong meisje, mooi en nobel, leerde haar hoe ze zich bij de koning diende aan te bieden en hoe zij zeggen zou dat zij niet kwam uit verlangen naar genot, maar omdat zij de remedie voor zijn ziekte had vernomen. Hij liet haar door de kamerheren binnenleiden in de slaapkamer van de koning, overdag wanneer hij sliep. Toen de koning wakker werd en haar naast zich rechtstaande zag, vroeg hij wie ze was en hoe zij binnengekomen was. Zij vertelde hem, zoals men het haar geleerd had, waarom zij gekomen was. De koning bedankte haar en zei: "Het zal zo niet gebeuren, meisje. Ik zou op geen enkele manier een doodzonde kunnen begaan." Hij ontbood heer Archambaut en beval hem haar eervol uit te huwen⁴⁴.

Deze koning was zowel in feite als in naam waardig te regeren over de anderen, hij die over zichzelf heerste met een dergelijke zielekracht, hij die, zelfs in de veronderstelling dat dit mogelijk was geweest, de dood niet wou ontlopen door een zonde.

Zijn oudste zoon, Lodewijk, volgde hem op. Hij was 14 toen hij begon te regeren, en hij was, op de ouderdom na, het beeld van zijn vader voor zeden en deugden. Zoals ik het hoger heb gezegd, wat zijn grootvader Filips vreesde, dat het koningschap in de hand van een vrouw en kinderen zou komen, gebeurde. Maar, alhoewel er bij de koningswissel veel onlusten waren, merkt men niettemin dat de Heer God de partij van het koningschap koos, vooral op een evidente manier in deze zaak die ik meen verder te moeten zetten, zoals het vervolg het zal aantonen.

XXXV

CASTRUM ALTERIPPE REDDITUR COMITI THOLOSANO. CASTRUM BECETE
OBSIDETUR ET CAPITUR, ET FUIT POPULI FACTA STRAGES.

In hetzelfde jaar, in de volgende winter, werd het garnizoen dat in het kasteel van Auterive was, aangevallen door de graaf van Toulouse en, vóór de aankomst van bijstand, geeft het zich over aan de graaf, met behoud van leven. Daar stierf door de worp van een spies Étienne Ferréol, een nobele uit het bisdom Agen, uit het kamp van de graaf.

⁴³ Zoon van Gwijde van Dampierre die zijn vader opgevolgd was in 1216 en stierf in 1242.

⁴⁴ Volgens Mathieu Paris werd de koning vergiftigd door de graaf van Champagne die zijn oog had laten vallen op koningin Blanche. Eenzelfde (reëel?) literair motief wordt ook toebedacht aan Lodewijk de Heilige, door Geoffroy de Beaulieu.

Rond dezelfde periode wordt de burcht van Labécède versterkt. Heer Humbert de Beaujeu belegerde haar in de volgende zomer (men was reeds in het jaar des Heren 1227). De graaf van Toulouse had er energieke mannen als garnizoen geplaatst: Pons de Villeneuve, Olivier de Termes en andere strijders. In het leger bevonden zich de aartsbisschop van Narbonne en de bisschop van Toulouse.

Op een dag dat hij met verscheidene personen rondom de stad trok, riepen zij die in burcht zaten naar hem en ze noemden hem, als rebellen, “bisschop van de duivels.” Zij die bij hem waren zegden hem: “Hoort u dat zij u bisschop van de duivels noemen?” - “Dat is perfect”, zei hij, “ze spreken de waarheid. Zij zijn de duivels en ik ben hun bisschop.”

De burcht, zwaar aangepakt door de oorlogstuigen, wordt ingenomen. De ridders en het voetvolk vluchtten bij nacht in vrij groot aantal. Al de anderen die men kon vinden kwamen om, deels door het zwaard, deels door de gepunte palen. De vrome bisschop spande zich in om vrouwen en kleine kinderen te laten ontkomen aan hun lot. De ketters Géraud de Lamothe, een van hun diakens, en zijn gezellen, werden verbrand in de vlammen van de brandstapels.

In de volgende winter gaf de burcht van Saint-Paul-Cap de Joux zich over aan de graaf van Toulouse.

Naar de volgende Pasen toe heroverde de graaf Castelsarrasin, na het garnizoen belegerd en opgesloten te hebben in de donjon. Alhoewel een hulpactie, bestaande uit lieden die bezittingen hadden in de streek en anderen die onmiddellijk beschikbaar waren, zich had gehaast (want door de kwetsuur met een pijl was heer Gui de Montfort kort te voren gestorven te Varilhès), kon zij de belegerden niet bereiken. De graaf van Toulouse had ze opgesloten achter een grote palissade die een verdediging had tegen de twee fronten: zij die afkwamen van buiten en zij die ingesloten waren.

De aartsbisschop van Narbonne, de bisschoppen van Toulouse en Carcassonne kwamen daar. Daar kwam ook heer Humbert de Beaujeu die na de inname van Labécède voor een tijd vertrokken was naar zijn land. De aartsbisschop van Bourges kwam eveneens toegelopen, na een gewapende troep op de been gebracht te hebben. Hij was zijn provincie komen bezoeken. De bisschop van Toulouse verbleef toen, naar het zeggen van de prelaten en van de baronnen daar dicht bij, te Lavilledieu dat aan de Tempeliers toebehoort.

En gezien de eersten die als versterking waren toegekomen vandaar eerst waren verjaagd geworden, wilden de bewoners van de plaats in niemand nog vertrouwen stellen totdat de bisschop als tussenpersoon een rol speelde. Onder zijn waarborg liet monseigneur broeder Gui de Broussac, bevoegd ridder en gouverneur van de plaats, de Fransen toe aan wie men levensmiddelen te koop aanbood, zonder dewelke het leger niet kon leven. Om die reden bleef de bisschop daar om zich te ontspannen en om te surveilleren. Het gebeurde dat twaalf jongelui van de stad onder elkaar overeenkwamen en zwoeren de stad en de bisschop aan de graaf van Toulouse uit te leveren. Hun samenzwering geraakte bekend aan een baljuw van de gouverneur aan wie ze het geopenbaard hadden omdat ze niets zonder hem konden aanvragen. De gouverneur arresteerde hen, sloeg ze in de boeien en liet hen folteren. Allen gaven alles toe. Maar de bisschop, als man met een goede inborst voor de verdrukten, raadde de gouverneur aan ze vrij te laten en ze onmiddellijk uit de stad te verjagen. Want, als het leger gekomen was, hadden ze niets kunnen aanvragen om te vermijden dat ze zouden worden veroordeeld tot de strop. Alles gebeurde zoals hij het wou. De dag daarop, toen de zaak ter kennis kwam van de ridders die gestuurd werden om levensmiddelen, werden, omdat ze de jongelui niet meer vonden, meerdere personen van de stad aangevallen en toegetakeld.

En het advies van de prelaten en baronnen in dezelfde streek was, van het moment af dat zij de belegerden niet meer konden bijstaan, dat zij het beleg zouden leggen op de naburige burcht van Montech. Na het enkele dagen belegerd en aangevallen te hebben, verkregen ze de overgave. De edele Othon de Terride, Escout de Lias en andere ridders werden gevangen genomen. Wat de anderen betreft, die opgesloten waren in de donjon van Castelsarasin, zij lieten de stad aan de vijand, gezien er niets meer te eten viel, en gaven zich over met behoud van leven.

Er werd besloten dat zij ook Saint-Paul-Cap de Joux zouden belegeren en daarom kwamen ze naar Lavour.

XXXVI

DE TALA FACTA IN VINEIS THOLOSE ET ALLIIS DAMPNIS DATIS

Maar, omdat het dringender was, kwamen zij in het jaar Onzes Heren 1228 op dit voornemen terug, na besloten te hebben de wijngaarden van de stad Toulouse te verwoesten. Zij riepen versterkingen op van alle kanten: prelaten van Gascogne en de aartsbisschoppen van Auch en van Bordeaux daagden op alsook enkele bisschoppen en baronnen met hun menigte kruisvaarders en ze richtten zich naar Toulouse omstreeks het feest van Sint Jans geboorte. Zij verschansten zich in het oosten in een plaats die Pech-Aimery genoemd wordt, en begonnen de wijngaarden te verwoesten vanuit de hoogte. Wanneer zij ze langs die kant hadden verwoest, verplaatsten ze hun kamp naar de plaats geheten Montaudran en ze zaten op de huid van hun vijanden met een driedubbele opdracht en een driedubbele schade.

Zij hadden inderdaad veel mensen die de oogsten afmaaiden; anderen die met ijzeren pikken begonnen aan de vernietiging van de torens en de muren van de versterkte huizen: vele anderen die zich wijdden aan de vernietiging van de wijngaarden. Hun dagelijks programma was als volgt:

Bij dageraad, na het horen van de mis, ontbeet men sober. De kruisboogschutters werden vooruit gestuurd; de ridders in slagorde, gewapend voor de strijd, volgden en men kwam tot bij de wijngaarden die het kortst bij de stad lagen, wanneer de inwoners nauwelijks uit hun slaap ontwaakten. Van daar af keerden de vernielers zich om in de richting van hun kamp, en keerden terug en vertraptten de wijnstokken. De rangen van de ridders volgden geleidelijk. Zo deden ze elke dag totdat, na ongeveer drie maanden, alles bijna beëindigd was ten allenkant.

En ik herinner mij dat de goede bisschop zei, wanneer ze naar het kamp kwamen alles verwoestend alsof ze vluchtten: "Dat is wonderlijk dat we nu onze vijanden overwinnen door te vluchten !" Tot bekering en deemoed werden deze uitgenodigd aan wie men ontnam waarop ze gewoonlijk prat gingen, zoals het voor een zieke heilzaam is hem te ontnemen wat hij te veel heeft en hem kan schaden. Dat gevoel bezielde de bisschop tegenover zijn zonen: naar het voorbeeld van God wou hij niet de dood maar de bekering van de zondaars opdat zij zouden leven.

En wat daar gebeurde was volledig conform met de bedoelingen van de bisschop en zijns gelijken: het doel bleef dat de schade die bij de tegenstrever werd aangericht, deze die het konden begrijpen zou doen nadenken. En dat was inderdaad wat gebeurde.

XXXVII

POST TALAM THOLOSE PROCEDITUR CONTRA COMITEM FUXI,
ET TERRA ACQUIRITUR USQUE AD PASSUM BARRE. DE PACE
AGITUR CUM COMITE THOLOSANO ET PARISIUS CONSUMMATUR.

Daarna, toen deze actie tot verwoesting gedaan was, gingen prelaten, baronnen, ridders en milities van Gascogne naar huis. Zij die bleven trokken met een stevige troep op naar Pamiers en drongen het gebied van de graaf van Foix binnen tot aan de bergpas van Labarre. Zij zetten er hun tenten in de vlakte op de plaats Saint-Jean de Verges en brachten er talrijke nachten door. En ze lieten garnizoenen achter daar waar het nuttig was en keerden terug.

Gedurende die tijd kwam de eerbiedwaardige abt van Grandselve, monseigneur Hélié Garin, uit Frankrijk om de Tolozanen de vrede aan te bieden met het gezag van legaat. Zij, die gebroken waren door de grote schade die slechts een voorsmaakje was, gaan akkoord om vrede te sluiten. Men kondigt wapenstilstanden af, conferenties komen samen bij Baziège, en men besluit naar Frankrijk te gaan.

De plaats van samenkomst werd eerst vastgelegd te Meaux-en-Brie, stad van de graaf van Champagne. Daar waren aanwezig, zowel op bevel als uit vrije wil, de aartsbisschop van Narbonne en zijn wijbisschoppen, en de graaf van Toulouse met andere personen en burgers van Toulouse die vermeld worden in het vredesverdrag en de andere oorkonden die eruit voortspuiten. Daar waren eveneens de legaat en veel andere opgeroepen prelaten. Men deed lang over de onderhandelingen met betrekking tot de modaliteiten van de vrede. Daarna trokken ze naar Parijs opdat alles zou besloten worden in tegenwoordigheid van de koning.

Toen alles afgesloten en gezegeld was, werd de graaf verzoend [met de Kerk] op Goede Vrijdag⁴⁵ en ook zij die samen met hem vielen onder de bepalingen van het vonnis tot excommunicatie. Het was erbarmelijk om te zien hoe zulk een man, die zo lang weerstand had kunnen bieden aan zoveel mensen en naties, naakt, in hemd en broek, en blootsvoets naar het altaar werd gevoerd. Daar Waren twee kardinalen van de Roomse Kerk, de éne onze legaat in Frankrijk, de andere legaat in het Engelse koninkrijk, de bisschop van Porto.

Voor mijn onderwerp is het niet noodzakelijk dat ik schrijf over het vredesverdrag, want vele personen bezitten het, schriftelijk en in vertaling. Maar ik wil zeggen hoezeer, nadat “het rijk was gevallen in de handen van een vrouw en kinderen”, de gebeurtenissen verwijderd waren van wat koning Filips, hun voorouder, vreesde voor na de dood van zijn zoon; de Koning der Hemelen beschermde, van boven af, het koninkrijk Frankrijk. In de beginperiode van deze koning, na de zo lange oorlog met de graaf van Toulouse, vervulde God zijn jeugd. Inderdaad, één willekeurige onder de talrijke voorwaarden die bepaald werden en die in deze vrede staan, had op zichzelf al volstaan als losprijs, indien de koning de graaf tegenover hem had gevonden in een strijd in open veld en hem gevangen had genomen. Zo ook het feit dat Toulouse en het bisdom Toulouse hem alleen voor het leven verleend werden en hij ze niet kon overlaten aan een erfgenaam, dat geen erfgenaam van hemzelf of van zijn dochter een enkel recht kon laten gelden behalve alleen de nakomelingen van zijn dochter en van de broer van de koning. Zo ook zou de tocht overzee gedurende vijf jaar voldoende zijn geweest als penitentie. Zo ook de verbintenis die hij onderschreef 27.000 zilveren marken te

---

⁴⁵ Op 12 april 1229 en dit was Witte Donderdag.

betalen. Zo ook het overgeven en overlaten aan de koning en aan de Kerk van elke grond gelegen buiten het bisdom Toulouse naar het oosten, aan deze en gene kant van de Rhône.

Ik ga stilzwijgend voorbij aan de andere clausules betreffende de lasten waaraan hij zich onderwierp. Indien hij gevangen was geworden zou men gemeend hebben dat hem verscheidene keren een losgeld was opgelegd. Dat werd gedaan opdat men zou geloven dat dit het werk was, niet van de mens, maar wel van God.

Ik herinner mij ook dat, nadat de kalmte was geschonken aan het koninkrijk langs deze kant, de koning van Engeland en de graaf van Bretagne, die onrust zaaiden langs de andere kant, werden teruggedreven door de troepen van de kind-koning, door tussenkomst van God. De graaf, die aan zijn zoon het moederlijk graafschap overliet, diende overzee te vertrekken om er vijf jaar te verblijven.

De opstand van de Roberts, voorstanders van de graaf van Boulogne, Filips, die op de troon aasde, doofde uit door de natuurlijke dood van deze Filips.

Ook Thibaut, de graaf van Champagne, voelde dat het moeilijk was “de verzenen tegen de prikkels te slaan”⁴⁶, opdat geen enkele van de koningen van Frankrijk dat het kiezen voor Gods zaak boven zijn krachten zou gaan, daar waar de Heer altijd voor hun zaak kiest.

XXXVIII

THOLOSÀ RECONCILIATUR. CONCILIUM CELEBRATUR IBIDEM.
INQUISITIO FIT CONTRA CISMATICOS DE HERESI.

Ik voeg er aan toe dat de graaf van Foix, die te voren op eigen kracht naar vrede met de vader van de koning gestreefd had zonder zijn heer, de graaf van Toulouse, [hierbij te betrekken] en deze niet gevonden had zoals hij ze wou, op voet van oorlog bleef⁴⁷. Ten gunste van de vrede maakte de koning aan de graaf van Toulouse het land over dat te voren was veroverd tot aan de bergpas van Labarre. De graaf had het in zijn bezit en plaatste er zijn baljuws, totdat later, nadat de graaf van Foix had onderhandeld met de koning en hij van de koning honderd pond gronden in de Carcassès had ontvangen, de graaf van Toulouse aan de graaf van Foix, het land gelegen boven de pas van Labarre in vruchtgebruik gaf; hij diende dit zonder uitstel terug te geven van zo gauw dit van hem zou geëist worden, en op die manier bezat hij het heel zijn leven.

Na het sluiten van de vrede te Parijs op het einde van het jaar⁴⁸, werd in de maand juli van het volgende jaar 1229 van de menswording onzes Heren, Toulouse verzoend door meester Pierre Colmieu, afgezant van de legaat. De graaf was nog niet terug uit Frankrijk. Hij was op eigen verzoek in de gevangenis van de koning te Parijs gebleven, totdat de muren van Toulouse waren afgebroken, de burchten en de steden uitgeleverd, zoals dat voorzien was door het verdrag, en zijn negenjarige dochter Jeanne, te Carcassonne overgemaakt was aan de vertegenwoordigers van de koning. Zij trad later in het huwelijk met Alfons, broer van de koning, graaf van Poitiers. De graaf werd met Pinksteren door de koning tot ridder geslagen. Toen aan de voorwaarden van het verdrag weldra voldaan was, keerde de koning naar huis.

⁴⁶ Bijbelse uitdrukking: zich vruchteloos of met grote schade verzetten tegen iets.

⁴⁷ Zie cap. XXXIII. Beide graven waren bij verdrag overeengekomen geen afzonderlijke vrede te sluiten. Dat de graaf van Foix te Avignon een démarche deed is niet bewezen en het zou wel een excuus kunnen zijn van de Tolozanen voor hun eigen gedrag.

⁴⁸ Paasstijl.

De legaat volgde hem enkele dagen later. Hij had een oneindig aantal kruisvaarders, voorzien van aflaten, gestuurd om de burchten met de grond gelijk te maken. Ze zouden met de wapens gekomen zijn zo de vrede niet was tussenbeide gekomen.

Dezelfde legaat hield, na de zomer, een concilie te Toulouse, waarbij de aartsbisschoppen van Narbonne, Bordeaux en Auch en vele bisschoppen en andere prelaten aanwezig waren. Daar waren ook de graaf van Toulouse en andere graven, behalve de graaf van Foix, baronnen, de seneschalk van Carcassonne en twee consuls van Toulouse, een voor de stad, de andere voor de voorstad, die zwoeren de artikelen van de vrede te onderhouden in naam van de hele gemeenschap. En de graaf, zoals de anderen, keurde ze goed en handelde evenzo. Daarna deed heel het land hetzelfde.

De legaat, een voorzichtig en vooruitziend man, beval, om niet de indruk te geven iets na te laten dat nodig was, dat men een onderzoek zou openen tegen de verdachten van ketterij. En op dit concilie werd Guillaume del Soler, die een ingeklede ketter was geweest en die uit vrije wil de kettters had verlaten, in zijn eer hersteld, opdat zijn getuigenis ontvanke-lijk zou zijn tegen deze over wie hij de waarheid kende.

Dit onderzoek werd als volgt op touw gezet: elke aanwezige bisschop onderzocht de getuigen die de bisschop van Toulouse aanbracht en hij gaf hem zijn uitspraken op papier opdat hij ze beware, zodat zij veel konden afwerken op weinig tijd. Men ontbood en luisterde eerst naar deze die als trouw en katholiek bekend stonden, dan enkele van hen die verdacht waren en men verzamelde de getuigenissen. Zij vermoedden het opzet en hielden zich ver van om het even welk getuigenis van de een tegen de andere wat achteraf heel duidelijk bleek. Als ze verzocht werden om te getuigen, bekenden ze niets. Er waren er nochtans die bedachtzamer waren, die zich vóór de anderen kwamen overgeven aan de barmhartigheid van de legaat en die een algemene aflat verkregen, die anderen wiens “nek stijf bleef” niet waard waren. Zij kregen naderhand, toen ze gedwongen werden en hardhandig meege-sleept, strenge penitenties. Er waren ook andere, weinig in aantal, die zeiden zich voor het gerecht te willen verdedigen en die de naam vroegen van de getuigen die tegen hen hadden getuigd, want het konden doodsvijanden zijn aan wie men geen geloof diende te hechten. Zij volgden de legaat tot Montpellier en legden de nadruk hierop. De legaat, die dacht dat zij het deden om de getuigen te vermoorden waarvan ze zouden weten dat zij in het bijzonder ge-tuigd hadden tegen hen, ontweek voorzichtig de vraag en gaf hen enkel globaal de namen; van alle getuigen geput uit de hele enquête opdat ze zouden zien of ze hun vijanden herken-den. Zo zagen ze zich listig bedrogen, deze aan wie men de naam van de getuigen had meegedeeld en die in de lijst niet konden onderkennen wie ze als persoonlijke vijanden zouden aanwijzen, omdat zij geen weet hadden of zij tegen hen hadden getuigd. Ze gaven de gerechtszaak op en onderwierpen zich aan de wil van de legaat.

Van daar stak de legaat de Rhône over en vierde zijn concilie te Orange met de aarts-bisschoppen, de bisschoppen en Cisalpijnse prelaten. De penitentiebrieven die hij had afge-kondigd tegen de verdachten die hij te Toulouse had gevonden ten gevolge van het onder-zoek, overhandigde hij, in het kasteel van Mornas waar hij was, aan de bisschop van Toulouse. De bisschop, eens terug te Toulouse, riep ze op en maakte de brieven openbaar in de Saint-Jacqueskerk.

In die dagen werd André Chaulet, een dapper ridder, seneschalk van de koning, ver-moord, slachtoffer van een valstrik van de vijand, in het bos dat genoemd wordt “La Cente-nière”.

De legaat neemt, wanneer hij naar Rome keert, het hele onderzoek met hem mee, uit schrik dat, als deze enquête hier op een dag in het land zou gevonden worden door mensen met slechte intenties, er de dood van de getuigen die tegen hen hadden getuigd zou volgen.

Inderdaad, zelfs op luttele vermoedens werden zulke personen na het vertrek van de legaat vermoord; alsook de lieden die de ketters opspoorden, en dit gebeurde in groten getale. Omwille van dit en gelijkaardige feiten, in die periode gepleegd door de *croyants* van de ketters, handlangers van de duivel, werd de graaf van Toulouse overvloedig beschuldigd, zelfs formeel, van krasse nalatigheid bij de Apostolische Stoel en bij de koning van Frankrijk, zoals blijkt uit het vervolg. Zij die deze daden stelden wouden terugkeren naar hun braaksel, de oorlog, en de terugkeer van de voorbije kwalen bevorderen om zo, als de vrede vertroebeld werd, hun gewone strooptochten te kunnen hervatten en de ketters te begunstigen, en de val van de graaf voor te bereiden al veinsden ze van hem te houden. Men zag ze opduiken uit hun schuilplaatsen, die zonen van Belial, die de inning van de tienden van de bisschop verstoorden, de geestelijken vervolgden en het land van Verfeil onveilig maakten.

Om iets hoger op te klimmen, het is wonderbaar om zeggen hoezeer de bisschop zich edelmoedig toonde in de dagen van het concilie van Toulouse. Hij die, die zomer, slechts weinig geïnd had, liet aan de prelaten geschenken van brood en wijn, samen met andere zaken, uitdelen, niet in doeken of tassen, maar in korven en bakjes. Hij beantwoordde, zoals het betaamde, met een wederkerige erkentelijkheid op zijn eigen grond, de kruisvaarders die hem in ballingschap gezien hadden, en die hem geëerd hadden met hun geschenken. Hij maakte van de nood een deugd zoals dat hoort in deze materie. En omdat hongersnood volgde op het vertrek van de kruisvaarders die het land hadden verwoest, bekommerde de vrome bisschop zich om hem in de mate dat hij niet alleen door een dagelijkse bedeling alle arme bedelaars die zich aanmeldden verlichtte, maar dat hij ook nog de hongeringen voedde die hij in hun huizen deed opzoeken. En het is zo'n man die de weldaden van God uitdeelde, die aangevallen werd door die ellendelingen.

Op zekere dag sprak hij daarover met de graaf: "Ik weet", zei hij (we waren op het ogenblik dat hij sprak in het jaar onzes Heren 1230), dat ik het voorbije jaar mijn tienden in een redelijke vrede heb kunnen innen, met de hulp van God en de uwe. De moeilijkheden die men mij nu maakt, zijn zonder twijfel aan u te wijten. Maak u geen illusies; ik kan daar niet over heen gaan met gesloten ogen, ik die bereid ben mij te verbannen zoals gewoonlijk, daar wanneer ik nooit welvarender geweest ben in mijn bisdom dan wanneer ik verbannen was". Na zijn vertrek herhaalde de graaf zijn woorden, d.w.z. de bisschop was eens te meer bereid om in ballingschap te trekken.

Ik moet nu, na die uitweiding, naar mijn algemeen onderwerp terugkeren.

XXXIX

POST RECESSUM DOMINI ROMANI SANCTI ANGELI DYACONI CARDINALIS
MITTITUR LEGATUS EPISCOPUS TORNACENSIS. MORITUR DOMINUS FULCO
EPISCOPUS THOLOSANUS

Als resultaat van het advies van de prelaten kwam in het jaar des Heren 1230 de eerbiedwaardige monseigneur Clarin, bisschop van Carcassonne, naar de Apostolische Stoel en hij verkreeg dat als legaat voor het verderzetten van de vredes- en geloofsproblematiek een man van grote eerzaamheid en ondervinding werd gestuurd, namelijk de bisschop van

Doornik⁴⁹. Wanneer hij aangekomen was, ontmoette hij de graaf in verband met de hervorming van de punten waarvan men zei dat het onvolkomenheden waren in het onlangs te Parijs gesloten vredesverdrag. Men bepaalde dus een dag te Castelnaudary in de Pierre Albekerk voor al wie een reden had om te klagen, zodat hun vragen op schrift konden worden afgegeven aan de graaf. Hijzelf beloofde inderdaad alles opnieuw goed te maken in de mate van zijn mogelijkheden.

Omstreeks die tijd pleegde de bisschop overleg met de vroegere heren en ridders van Verfeil. Hij was niet zeker, noch voor hem, noch voor zijn clerici, een oorlog te kunnen dragen die bepaalde faidits voerden, mogelijk op raad van en met instemming van machtigeren dan zij. De vrees die hij voor hen koesterde, verplichtte hem gewapende mannen met zich mee te nemen, daar waar anderen konden genieten van de kalmte van de vrede. Ik laat niet na te vermelden dat hij van de graaf erkenning en leenhulde met de hand(schoen) heeft ontvangen voor de burcht van Fanjeaux⁵⁰.

Inmiddels, en voor zover hij er de gelegenheid toe had, week de bisschop niet af van zijn taak: orde op zaken te stellen in de kerken en als het ware beginnende groepen te bezoeken. Wanneer hij op die manier alles tot een goed einde had gebracht en de heropstanding had bewerkstelligd van een bisdom dat eertijds bijna ten dode was opgeschreven, dat hij uit de handen van de leken de tienden had ontnomen waarmee zijn opvolgers eervol de waardigheid van hun stand konden ophouden (terwijl hij, toen hij in zijn bisdom toekwam, geen honderd Tolozaanse stuivers vond om van te leven) beëindigde hij zijn dagen met Kerstmis 1231. God wou zo zijn dienaar belonen.

XL

POST DOMINUM FULCONEM ELIGITUR DOMINUS FRATER RAYMUNDUS
PRIOR PROVINCIE PREDICATORUM IN EPISCOPUM. COMES THOLOSANUS
FECIT STATUTA QUANTUM CONVENIEBATUR CORAM REGE.

Nadat de eerwaarde bisschop begraven was in het klooster van Grandselve van de orde van Cîteaux, werd een weinig later de eerbiedwaardige broeder Raimond⁵¹, provinciaal van de predikheren in de Provence, bij eenparigheid van het kerkkapittel tot bisschop van Toulouse verkozen. Toen men deze verkiezing aan de legaat voordroeg, keurde deze ze onmiddellijk goed. Ik ken zelf iemand aan wie zijn eerbiedwaardige voorganger [Foulque] bij leven van hem had gezegd dat hij zijns inziens in staat was hem op te volgen: Foulque kende hem en hij was dikwijls in zijn gezelschap. Hij bekommerde zich minder om het actuele dan om de toekomst: om een toegewijde opvolger te hebben in de taak waaraan hij had gewerkt en die hij onafgewerkt achterliet. Ik leidde er later uit af dat hij dit resultaat bij God had verkregen dank zij het gebed.

En deze genade werd verleend in de tijd waaraan onze generatie de herinnering heeft bewaard (en die begint bij monseigneur Foulque, bisschop van Toulouse): drie bisschoppen werden zonder tegenstand in het kapittel verkozen, zodat de situatie van het land, die reeds voldoende vertroebeld was aan de éne, niet door de onenigheid in het kapittel over de herder aan de andere kant werd verergerd⁵².

⁴⁹ Gautier de Marnis, vanaf januari 1231.

⁵⁰ Deze overnamen van leen ontsloeg Foulque van teruggave van al wat hij aangeslagen had bij de edelen, allen katharen, van Fanjeaux, de favoriete residentie van het hoofdkwartier van de kruistocht.

⁵¹ Raimond de Falgar (of du Fauga), vierde provinciaal van de dominicanen.

⁵² Dit hoofdstuk kan dus niet voor 1270 geschreven zijn.

Hij werd verkozen op Sint Benedictus van de Vasten, gewijd de zondag daarop als men het *Laetare Jerusalem* zingt en hij deed zijn intrede op de volgende zondag, deze van de Passie van de Heer in het jaar onzes Heren 1231, met een plechtige processie van de clerus en het volk. Deze bisschop begon dus daar waar zijn voorganger gebleven was: met de vastberaden vervolging van de ketters⁵³, de standvastige verdediging van de rechten van de Kerk en door het leiden van de graaf naar het goede, in de mate van het mogelijke, de éne keer door strengheid, de andere keer door zachtmoedigheid.

In het jaar onzes Heren 1232 brachten beiden, de graaf en de bisschop, de nacht door in de bergen om ketters gevangen te nemen die men voor hen bespied had. De Heer leverde hen 19 geklede ketters uit, zowel mannen als vrouwen, waaronder Pagan de Labécède, die ooit heer was van die burcht. Maar de graaf voor wie soms de wind “van de noorderkant” blies, werd van warm soms lauw en achteloos en men vond hem minder vurig in het nastreven van de zaak van de vrede en het geloof.

De legaat die de eerbiedwaardige bisschop van Narbonne en enkele wijbisschoppen had ontboden, onderzocht samen met de graaf die door de koning was opgeroepen om voor hem te verschijnen, meerdere artikelen vermeld in het verdrag van Parijs die niet zo goed werden nageleefd als het betaamde en hij had horen te doen. Er werd uiteindelijk besloten dat de graaf alles beter zou opvolgen volgens het rapport van de bisschop van Toulouse en van één enkele ridder die de koning zou benoemen om te onderhandelen en de zaak te behandelen met deze bisschop. Op het einde van deze samenkomst die gehouden werd te Melun, nam de bisschop het voortouw en ook een besluit over de te hervormen artikels. Heer Gilles de Flagy, een gedistingeerd ridder met ervaring, werd naar hem gestuurd. Hij kwam via de Provence om er, op bevel van de koning, de oudste dochter van de graaf, de latere echtgenote van de koning, te zien⁵⁴.

Toen hij te Toulouse aankwam werden alle artikelen uiteengezet aan de graaf van Toulouse. Hij goot ze in de vorm van ordonnanties die van hem uitgingen en hij kondigde ze af in openbare vergadering in het klooster van Saint-Étienne van Toulouse in bijzijn van de legaat, van meerdere baronnen en van de seneschalk van Carcassonne die ze goedkeurde en aanvaardde om ze in zijn seneschalkschap te doen onderhouden. De graaf gaf ze aan bovenvermelde ridder, voorzien van zijn zegel, opdat ze naar Frankrijk zouden worden gezonden. En dat gebeurde in het jaar onzes Heren 1233⁵⁵.

Hetzelfde jaar, in de nacht van de Besnijdenis des Heren, brak een periode van koude uit die zo streng was en zo lang duurde dat het zaaigraan voor het merendeel radicaal werd bevroren.

In die tijd kwam broeder Pierre van de predikheren van Barcelona, terug van het algemeen concilie gehouden te Bologna en deed stad en bisdom Toulouse aan. De man was “machtig in werken en in woorden” en via hem deed de Heer wonderen bij de zieken⁵⁶.

Rond dezelfde tijd anderzijds hield monseigneur de legaat een concilie te Béziers. Hij spande zich ook hard in om de vrede te herstellen tussen de graven van Toulouse en van

---

⁵³ Hijzelf ontdekte toevallig de biecht van een oude stervende kathaarse en droeg ze over aan de wereldlijke macht. Daarover bestaan twee getuigenissen. Anderzijds was hij ook voorzitter bij het vellen van vonnissen van de inquisiteurs te Toulouse, Lavaur en Saint-Paul-Cap de Joux.

⁵⁴ Margareta van Provence, vrouw van de heilige Lodewijk.

⁵⁵ Dat relaties met Frankrijk werden bekroond met succes. In maart 1234 nodigde de koning de prelaten en geestelijken van de Midi uit de gebieden terug te geven die ze zich onrechtmatig hadden toegeëigend.

⁵⁶ Pierre (de) Cendres, een Catalaan. Hij nam bij zijn doortocht deel aan de verzoening van bekeerde katharen.

Provence die mekaar bestreden sinds drie jaar en meer, maar zijn inspanningen kenden geen resultaat. De oorzaak van de oorlog was dat de inwoners van Marseille, die in een geschil met hun bisschop en de graaf van Provence waren verwickeld, de graaf van Toulouse kwamen vinden en hem tot de vorst maakten van hun rechten opdat hij de stad zou bezetten tegen de bisschop en de graaf in. Toen hij daar met volle geweld toekwam wou de vijandige graaf niet op hem wachten. En zolang hij leefde hield hij daar zijn landvoogd, en uit zijn inkomsten haalde hij niet wat hij wou maar wat de burgers wouden voor wie het gevaar voorbij was. Hij moest dikwijls ondervinden hoe ontrouw ze waren⁵⁷.

XLI

DE INQUISITIONE ET ORDINE INQUISITIONIS AGITUR. LEGATUS
MITTITUR ARCHIEPISCOPUS VIENNENSIS.
BURGUM CARCASSONE AMITTITUR ET RECUPERATUR.

In de periode van het legatschap van dezelfde bisschop van Doornik werd de inquisitie in het land door de Heilige Vader toevertrouwd aan de broeders van de predikherenorde⁵⁸. Werden daartoe gemandateerd: broeder Pierre Sellan⁵⁹ en Guillaume Arnaud⁶⁰. Te Toulouse daagden zij enkele personen waarvan men veronderstelde dat ze gemakkelijker schuldig konden bevonden worden en, na ze zo schuldig bevonden te hebben, verklaarden zij ze tot ketter bij vonnis. Zo begon de inquisitie stap voor stap te raken aan enkele machtige personages en het gebeurde dat bepaalden van hen die boter op hun hoofd hadden⁶¹ moeilijkheden begonnen op te werpen om de werking van de inquisitie te beletten. Dat werd zo erg en lukte in die mate dat zij de inquisiteurs en de bisschop dwongen om de stad te verlaten en het hele predikherenklooster zelf werd met hen ook verjaagd.

Wat betreft hetgeen tegen de bisschop, de kanunniken van zijn kapittel en zijn vertrouwelingen werd gepleegd, dat wil ik liever verzwijgen uit respect voor de stad waarvan “de hele massa”, alhoewel goed op zich, op dat moment en in die omstandigheden “bedorven was door een beetje gist.”⁶².

In die periode werd de bisschop van Doornik ontlast van zijn legatie en de eerbiedwaardige monseigneur Jean, aartsbisschop van Vienne, kwam in zijn plaats als legaat. Indien men uit wat voorafgaat leest in welke termen de Heilige Vader Paus Gregorius IX hem schreef, dan zal men de hele waarheid kennen over het feit. Want, alhoewel de bisschop leed aan een vierdaagse koorts, aarzelde hij niet zich om naar de Apostolische Stoel te begeven en aan de Heilige Vader de kwalen uiteen te zetten waaraan het land leed.

Vele zaken werden ingevoerd door de bezorgdheid van deze legaat met als doel de inquisitie vrijere loop te geven en dat al deze die “de volle waarheid over henzelf en de ande-

⁵⁷ De feiten in deze paragraaf vallen buiten het opzet van de *Chronica*.

⁵⁸ Eerst was de legaat verantwoordelijk voor geloofszaken. Maar Gregorius IX voerde de inquisitie in waartoe opdracht werd gegeven door bullen (eerst in Duitsland), maar vanaf 1231 liet hij ook aan de prelaten van Frankrijk weten dat de predikheren gezonden waren om te prediken en te onderzoeken. In 1235 werd de bul *Ille generis humani* naar de provinciaal van Provence broeder Romeu de Llivia gestuurd. G. de Puylaurens stelt het voor alsof zij van in den beginne ook uitging van de Paus.

⁵⁹ Of Seilan, Cellan. Tolozaan, landvoogd van Raimond V in 1180, raadsman van Raimond V en VI, eerste kompaan van de heilige Dominicus. Als eerste prior naar Limoges gezonden (1219), prior te Toulouse (1236), hoogbejaard overleden in 1258. Was inquisiteur te Toulouse, daarna te Cahors.

⁶⁰ Rechtsgeleerde. Alleen gekend als inquisiteur.

⁶¹ Er staat letterlijk *die stro op hun rug hadden*.

⁶² Dergelijke onlusten hadden ook plaats te Albi en Narbonne.

ren” wouden zeggen in de tijd die was vastgesteld voor de “gratieverlening” en achteraf een terugval wouden vermijden, geen verlies zouden moeten vrezen voor hun persoon of goederen, maar dat ze uitvoerbare penitenties zouden krijgen⁶³.

Daarenboven, gezien ze de predikheren meer vreesden, daar ze als streng bekend stonden, voegde men aan hen een collega toe uit de minderbroedersorde, opdat de strengheid van de éne door de zachtmoedigheid van de andere zou getemperd worden. Men voegde er als gunstmaatregel aan toe dat de inquisiteurs zich zouden begeven naar de steden in het land en daar de mensen van de streek zouden verhoren opdat ze geen voorwendsel zouden hebben als bijvoorbeeld klagen dat ze overbelast werden met onkosten, en niet zouden opgeroepen worden op plaatsen ver van hun woonplaats. Toen men zo begonnen was en te Castelnaudary de mannen en vrouwen van dit gebied had opgeroepen, bevond men ze bijna allen zo gesloten en elkaar dekkend dat zij er maar weinig of geen waarheid konden uitkrijgen. Om die reden begaven ze zich plotseling en onverwacht naar Puylaurens waar geen enkele onderlinge verstandhouding was afgesproken. Ze gingen daar redelijk over tot bekentenissen tot op de dag dat de inquisitie voor lange tijd werd opgeheven door een brief die op een of andere wijze werd verzonden door de Curie⁶⁴.

Later in diezelfde periode werd de aartsbisschop van Vienne van zijn taak van legaat ontheven en de bisschop van Palestrina, kardinaal van de Roomse Kerk, werd als legaat *a latere* gestuurd door de Heilige Vader⁶⁵.

Er vond een zonsverduistering plaats in het jaar van de menswording Onzes Heren 1239, de derde dag van de nonen van juni, 's vrijdags om 6 uur. Er was in hetzelfde jaar een zonsverduistering op Sint-Jacob. De zon werd versluierd en werd meer dan bleek, maar niet zoveel als de vorige keer. Toen werd het zo duister dat men de sterren kon zien.

Het jaar daarop, in 1240, bracht de graaf van Toulouse een sterk leger op de been, viel de Camargue binnen en viel Arles aan, stad van de graaf van Provence, vanaf Tinquetaille, met de Rhône als scheiding. Men streed zo bijna de gehele zomer, met het werpen van stenen via tuigen van beide kanten, andere oorlogstuigen, aanvallen met boten op de stroom. De inwoners van Marseille verleenden hun steun aan de graaf van Toulouse als aan hun heer.

In dezelfde periode viel Trencavel, de zoon van de overleden burggraaf, het gebied van de koning in de bisdommen Narbonne en Carcassonne binnen, bijgestaan door machtige heren als Olivier de Termes, Bernard d'Orzals, Bernard Hugues de Serralongue, Bernard de Villeneuve, Hugues de Roumegoux, zijn neef, en Jourdain de Saissac. En vele burchten liepen over naar hun kant: Montréal, Montolieu, Saissac, Limoux, Azille, Laure, en alles wat hij wou in die aanval en in die verschrikking. Hun tegenstanders gingen naar Carcassonne. Daar kwamen de Vaders, aartsbisschop van Narbonne en bisschop van Toulouse, de baronnen met bezittingen en meerdere clerici van het land met hun manschappen en hun goederen, die eveneens vertrouwen hadden in de veiligheid van de stad en in deze van de voorstad. En inderdaad, de bisschop van Toulouse ging er herhaaldelijk naar toe en predikte voor het volk van de voorstad, moedigde ze aan en wees hen op het gevaar van het verlaten

---

⁶³ Gregorius IX had in een brief aan de graaf confiscatie voorgeschreven (13 januari 1234). In bullen van 18 november 1234, na zware klachten van Raimond VII, raadde hij gematigdheid en het reguliere karakter van de procedures aan.

⁶⁴ 13 mei 1328. Opgeheven voor drie maand in afwachting van een nieuwe legaat.

⁶⁵ Jacob Pecoraria, kardinaal van Palestrina, kwam pas veel later. In zijn plaats kwam Gui, bisschop van Soria (9 augustus 1238). Zo zou er een onderbreking van 3 jaar geweest zijn.

van de zaak van de Kerk en de koning want ze konden er zich rekenschap van geven dat de koning de zaak niet lang zou dulden op geen enkele wijze.

Terwijl deze colloquia plaats vonden, werd de stad gevuld met vervroegde oogsten van graan en wijn. Men bekroont de omwallingen met torenomlopen in hout, men stelt de tuigen op en alles wordt voorbereid met het vooruitzicht op een gevecht. Inmiddels beginnen enkele burgers van de voorstad geheime onderhandelingen met de vijand om de vijand binnen te loodsen in de voorstad.

In dezelfde periode kwam de graaf van Toulouse terug uit de Camargue waar hij de oogst had verwoest. Toen hij te Pennautier, nabij Carcassonne, was aangekomen, kwam de seneschalk van de koning naar buiten om met hem overleg te plegen en maande hem aan de vijanden van de koning uit het land te verdrijven. De graaf antwoordde dat hij zich daarover te Toulouse zou beraden en ieder vertrok van zijn kant.

Weinige dagen later ging de bisschop van Toulouse "wiens bevallige spraak efficiënt was om de haat te verzachten", naar de voorstad met de seneschalk. Die van de voorstad en het volk kwamen samen in de Sint-Mariakerk en allen legden de eed af op het lichaam van Christus en op de relikwieën van de heiligen die voor hen waren uitgesteld op het altaar van de gloriejke Maagd. Zij raakten de heilige evangelieën aan en zwoeren dat zij de partij van de Kerk en deze van hen die in de stad waren kozen en dat zij ze zouden verdedigen. 's Anderendaags, dag van de geboorte van de gelukzalige Maria, kregen deze van de voorstad een brief van de koning via dezelfde bode die zij naar hem gestuurd hadden, en zij toonden deze aan de prelaten en de machtingen die in de stad waren met tekenen van grote blijdschap.

En het gebeurde dat in dezelfde nacht de vijanden van de koning en van de Kerk worden geïntroduceerd en ontvangen in de voorstad, ondanks de eden, en dat men de eed zweert in tegenovergestelde richting. Vele geestelijken die in de voorstad waren gekomen, redden zich in de kerk. Men gaf hen de mogelijkheid om naar Narbonne te gaan, en de kapitein van de vijanden beloofde hen veiligheid en bekrachtigde dit met zijn zegel. Maar mannen "met een verdorven en verdoemde ziel ten overstaan van het geloof" overvielen hen toen ze naar buiten gingen en doodden er verraderlijk dertig en meer bij de haven.

Daarna begonnen ze te graven als mollen, deden ze pogingen om de stad in te nemen, maar de onzen komen hen op dezelfde manier tegemoet onder de grond, en ze worden teruggedreven onder de slagen, de rook en de ongebluste kalk, en verplicht het ondernomen werk te laten liggen.

Ik zal niet vergeten dat Raimond Arnaud en Guillaume Fort, en de andere heren van Pennautier, op zo'n uitdagende wijze de kant van de vijand kozen gezien ze daags voordien aan de seneschalk gezworen hadden dat zij naar hem zouden komen om de stad te verdedigen. "Zij werden verblind door hun kwade aard", zodanig dat zij de gratie niet zagen die zij bij de koning zouden verkregen hebben (en die zij niet waardig waren) indien zij standvastig waren gebleven, noch het gevaar in het tegenovergestelde geval.

Bij de eerste aanval werd de molen - die versterkt was met een dunne verouderde houten palissade - ingenomen en alle aanwezige jonge mensen vermoord. Het gevecht gebeurde in de nabijheid en was bijgevolg gevaarlijk, want de huizen van de voorstad paalden aan elkaar, als het ware rakend aan de stad, en van daaruit konden ze schade berokkenen met kruisbogen en onzichtbare gaten maken zonder gezien te worden. Maar ze kregen uit de hoogte de tegenaanval met tuigen en brokken steen.

Wanneer men zo gedurende bijna een maand had gevochten, werd hulp gezonden vanuit Frankrijk, waarop de vijanden niet meer durfden wachten, maar zij lieten de voorstad aan hen die toekwamen na op verscheidene plaatsen brand aangestoken te hebben en ze trokken zich onmiddellijk terug te Montréal. Het leger volgde hen en belegerde ze daar. Men vocht verscheidene dagen, en uiteindelijk kwamen de graven van Toulouse en Foix aan en onderhandelden over de vrede. De belegerden gingen weg met paarden en wapens en lieten de plaats en de bevolking in de steek⁶⁶.

De winter was immers streng ingetreden wat een gevaar betekende voor het leger om daar te overwinteren.

XLII

PRELATI NAVIGANTES EUNDO AD CONCILIUM VOCATI A SUMMO PONTIFICE
CAPIUNTUR IN MARI A PIRATIS FREDERICI IMPERATORIS.

Naderhand vertrokken de graaf en de bisschop van Toulouse naar Frankrijk en de legaat, de bisschop van Palestrina, besloot dat ze naar het concilie zouden gaan dat de Heilige Vader had samengeroepen⁶⁷. Het jaar 1241 was reeds begonnen en de legaat was hen voorafgegaan, alhoewel ze niet eens naar huis waren gekeerd; ze kwamen toe te Lunel want de graaf had wat tijd verloren door een onderhoud met de koning van Aragon. De bisschop, die zijn weg vervolgde zonder hem, ging hem vooraf, en bij zijn doortocht langs Beaucaire, vond hij daar enkele prelaten uit het koninkrijk Frankrijk die naar huis keerden want zij hadden geen boot gevonden waarmee ze konden afvaren. Zij hadden ook niet over land durven gaan, uit schrik voor keizer Frederik die, vermoedend dat dit concilie was samengeroepen tegen hem, valstrikken zou gespannen hebben voor deze die zowel te land als te water afkwamen. Het leek hen redelijker op hun passen terug te keren dan zich in zo duidelijke gevaren te wagen.

Maar de bisschop werd hierdoor niet afgeschrikt. Hij haastte zich en vond te Aix, metropool van de Provence, de aartsbisschop van Toledo en de bisschop van Segovia, uit Spanje, die reeds vernomen hadden dat de legaat de haven van Nizza verlaten had met al de prelaten die daar waren. De bisschoppen besloten naar Marseille te gaan en van daar over zee te vertrekken in functie van de mogelijkheden van het weer. Want de aartsbisschop, die een hekel had aan varen op zee, wou proberen of hij een vrijgeleide kon krijgen om over land te gaan. Zij gingen dus uit elkaar, namen de weg die zij gekozen hadden, en de bisschoppen, zoals ze het besloten hadden, vertrokken naar Marseille.

De graaf was daar inmiddels toegekomen; ze wachtten op een ogenblik dat gunstig was voor de zeevaart. En van dag tot dag ging de mare rond dat de keizer galeien in hinderlaag had gelegd. En terwijl ze met wachten de tijd doorbrachten kwam uiteindelijk het droeve nieuws dat de prelaten op zee waren gevangen genomen en dat velen omgekomen waren.

De graaf en de bisschop keerden terug naar Montpellier waar ze de koning van Aragon vonden. De koning en de graaf kwamen tot onderhandelingen over een toekomstig akkoord volgens hetwelk de graaf van Toulouse zou huwen met de dochter van de graaf van Proven-

⁶⁶ Het leger van Trencavel vertrok in de nacht van 11 op 12 oktober. Via verklaringen later voor de inquisitie kennen we details: de deelname van adellijke vrouwen aan de strijd, de ontsnapping van de kathaarse bisschop Pierre Poullain. De repressie was hard, de overwonnen ridders echter kregen lichte voorwaarden maar verloren hun leen.

ce, met name Sancier, de derde na de twee die gehuwd waren met de koning van Engeland en van Frankrijk. Maar omdat er een beletsel was omwille van vrouwe Sancier, zijn nog steeds levende echtgenote, die de graaf te voren had verlaten, begon men de procedure voor een echtscheiding voor de rechters die tevoren gedelegeerd waren door de Heilige Vader, nl. de bisschop en de provoost van Saint-Salvy d'Albi. Het is bewezen dat de vader van de graaf haar boven de doopvont had gehouden, het vonnis tot echtscheiding werd uitgesproken in tegenwoordigheid van vele bisschoppen op de plaats genoemd la Vergne, tussen Beaucaire en Tarascon. Genoemde vrouwe betekende geen verzet: zij was beïnvloed door haar neven, de koning en de graaf van Provence, die een dispensatie gingen vragen aan de Heilige Stoel met als reden het beletsel van bloedverwantschap, en dit opdat er een stevige vrede zou heersen onder voornoemde graven.

Maar alhoewel de bisschop van Toulouse in Beaucaire was en herhaaldelijk uitgenodigd werd door de graaf van Toulouse, wou hij niet aanwezig zijn bij het uitspreken van dit vonnis. Hij beschouwde de verklaring van de getuigen die naar voren gebracht werden als verdacht. Wanneer de koning van Frankrijk, de graaf van Poitiers en vrouw Jeanne, zijn echtgenote, het vernamen, waren zij de bisschop heel erkentelijk dat hij niet was willen aanwezig zijn bij het vonnis. Dat was niet schadelijk voor de graaf, zoals het uit het vervolg zal blijken.

In dezelfde periode, de vierde van de nonen van mei, stierf Roger Bernard, graaf van Foix⁶⁸. Zijn zoon Roger kwam naar Lunel met monseigneur Maury, abt van Pamiers, bij de graaf, zijn suzerain. Hij vroeg hem zich te verwaardigen aan de abt te vragen hem toe te laten in het co-leenheerschap waarvan elk van zijn voorgangers graven van Foix zijn leven lang had kunnen genieten. De graaf deed het, en nochtans bood de abt het hemzelf aan, indien hij het had gewild. Maar de graaf weigerde het, als gunst voor de graaf van Foix, deed een beroep op de abt, en schreef zelf naar Frankrijk ten gunste van hem. De graaf van Foix erkende daar ook dat zijn vader elke grond liggende in het bisdom van Toulouse gelegen hoger dan de pas van Labarre in beheer had gekregen van zijn suzerain, de graaf van Toulouse. En hij erkende dat van hem in bezit te houden op dezelfde manier en beloofde onder eed het hem terug te geven wanneer hij het zou vragen.

XLIII

DE CONIUGIO AGITUR INTER SANCHAM, TERCIAM FILIAM COMITIS PROVINCIE,
CONTRAHENDO ET COMITEM THOLOSANUM.

Van daar vertrekkend begint men onderhandelingen met de koning van Aragon en de graaf van Provence over het huwelijk dat zou plaats vinden tussen de graaf van Toulouse en de dochter van dezelfde graaf van Provence. In de stad Aix worden plechtige ambassadeurs bij de Heilige Vader aangesteld, met zegels en brieven die ze dienden te overhandigen met het oog op het verkrijgen van dispensatie voor dit huwelijk. Onderweg vernamen ze te Pisa het nieuws van de dood van de Heilige Vader⁶⁹. En zo werd het resultaat van hun onderhan-

⁶⁷ Op 1 maart 1241 liet Raimond VII weten dat hij in handen van de legaat de eed gezworen had Gregorius IX bij te staan tegen Frederik II. De eerste oproepingsbrieven waren vertrokken op 9 augustus 1240 voor 31 maart 1241. Op 15 oktober bevestigde de Paus de oproep zonder te letten op de bedreigingen van Frederik II. Hij had opdracht gegeven in het geheim een vloot te bewapenen waarmee de legaten, de kardinalen Jacob de Palestrina en Otho de Saint-Nicolas, de prelaten samengekomen te Lyon moesten meevoeren.

⁶⁸ 4 mei 1241, te Boulbonne, cisterciënzer abdij waar hij het kleed *ad terminum* had aangenomen. Dat belette de Inquisitie niet om te proberen hem in opspraak te brengen.

⁶⁹ Op 21 augustus 1241, hij was ongeveer 100 jaar.

delingen tot niets herleid. En Richard, koning van Duitsland, broer van de koning van Engeland, huwde het jonge meisje⁷⁰.

De graaf van Toulouse was reeds op zoek om te trouwen met de dochter van de graaf de la Marche. De bloedverwantschap die men tussen beide ontdekte belette dit⁷¹.

Ondertussen komen akkoorden tot stand tussen dezelfde graven van Toulouse en de la Marche, en de koning van Engeland om oorlog te voeren tegen de koning van Frankrijk, met de instemming van meerdere anderen, opdat deze bestookt zou worden van vele kanten en minder zou kunnen instaan voor zijn verdediging. De graaf van Toulouse had daarover een geheim overleg met zijn grote leenmannen, waaronder de graaf van Foix die de eerste was om hem die raad te geven. En hij gaf hem onder ede een open en gezegelde brief die deze raad inhield en de belofte hem te helpen in elke oorlog tegen de koning.

Te voren was Bernard, graaf van Comminges, te Lanta plotseling gestorven aan tafel terwijl hij at, op het feest van de apostel Andreas⁷² in het jaar des Heren 1241.

Dat waarvan ik begonnen ben relaas uit te brengen, gebeurde in de maand april, vier maand later, toen men reeds de menswording had veranderd en men begon te dateren van het jaar des Heren 1242.

In die tijd werden de inquisiteurs broeder Guillaume Arnaud en broeder Etienne, zijn collega, van de predikheren- en de franciscanerorde, de broeders die ze vergezelden, de aartsdiaken van Lézat en de prior van Avignonet, die op die plaats de zaak van het geloof tegen de ketters behartigden, wreedaardig vermoord in het paleis van de graaf, in de nacht van Hemelvaartsdag, door de vijanden van God en van het Geloof⁷³.

De wrede daad bracht enkele personen ertoe om zich terug te trekken uit de oorlog in dewelke ze zich hadden willen opstellen tegen de koning. Heer Aimery, burggraaf van Narbonne, stond aan de kant van de graaf. In de eerste fasen van het conflict overwon hij meerdere ridders van de partij van de koning, waaronder Pons Pierre de Ganges. Behoorde ook tot deze partij Raimond Gaucelm, heer van Lunel, Pons d'Olargues, Bérenger de Puisserguier, en enkele anderen van het bisdom Béziers, alsook nog vele anderen; ook de burgers van Albi en de burggraaf van Lautrec. Anderen nog veinsden er ook bij te horen, tot zij de graaf onherroepelijk gecompromitteerd en betrokken zagen. De bisschop van Toulouse zag dat de graaf van Comminges, Jourdain de l'Isle, Bernard graaf van Armagnac, Arnaud Othon, burggraaf van Lomagne, en vele andere heren met het hart bij de graaf waren en als loyale heren met hem in zijn teloorgang meegesleept konden worden. Dat bracht hem tot het zoeken naar en de inspanning voor een vredesonderhandeling met de koning op zich te nemen, met instemming van de graaf.

---

⁷⁰ Richard was graaf van Cornwall en broer van Hendrik III van Engeland. Hij werd koning van Germanië op 17 mei 1257. De verloving van Raimond VII en Sancie van Provence had plaats gevonden te Aix op 11 augustus 1241, waardoor soms beweerd wordt dat zij getrouwd waren.

⁷¹ Margareta de la Marche was dochter van Hugues de Lusignan en Isabella d'Angoulême die zelf weduwe was van Jan zonder Land, oom langs moederskant van Raimond VII. Het huwelijk vond plaats op 15 oktober 1241 met de opschortende clausule dispensatie van de Paus te verkrijgen binnen het jaar.

⁷² 30 november 1241.

⁷³ 28-29 mei 1242. De expeditie vertrok van Montségur, onder het bevel van Pierre Roger de Mirepoix, maar hij was daartoe gevraagd door de baljuw van Raimond VII te Avignonet, Raimond Alfaro, die beweerde te handelen met zijn instemming. De slachtoffers waren Guillaume Arnaud van Montpellier, dominicaan, en Etienne de Saint-Thibery, franciscaan, Raimond Escriben aartsdiaken, de prior van de benedictijnen te Avignonet, de predikheren Bernard de Roquefort en Garcias d'Aure, de franciscaan Raimond Carbonnier, de griffier Peirre Arnaud, Bernard, klerk van de aartsdiaken en twee boden-deurwaarders, Fourtanié en Azéma.

Maar men ontdekte dat de graaf van Foix, ondanks de belofte die hij had gedaan aan de graaf betreffende de raad die hij hem gegeven had, zonder de graaf een regeling had getroffen met de koning. Hij kreeg in dit compromis, als prijs voor zijn verkleefdheid aan de koning tegen de graaf in, voor altijd vrij te zijn van het juk van de graven van Toulouse, hij en zijn opvolgers, voor het hele grondgebied dat hij hield van de graaf, zelfs in opdracht. En zo daagde hij de graaf uit te Penne d'Agenais, dat de graaf belegerd hield.

Gedurende die tijd vond de bisschop het middel en de toelating om de vrede te onderhandelen tussen de graaf van Toulouse en de koning, die het gebied van de graaf de la Marche aanviel. En de koning draalde niet om bijgevolg een voldoende groot leger te sturen naar deze streek langs de kant van Cahors. Daarna stuurde hij naar de andere kant de eerbiedwaardige Vader heer Hugues, bisschop van Clermont, en de edele Humbert de Beaujeu, met een grotere overvloed van strijders⁷⁴.

De bisschop van Toulouse handelde, door tussenkomst van de gedistingeerde provoost van Toulouse, heer Raimond, die hij naar de koning stuurde, zo dat deze laatste energieke en competente ridders, Jean, genaamd Lejay, en Ferry Pasté afvaardigde, bedoeld om de waarborgen omtrent de onderhandelde en onder hen te onderhandelen vredesvoorwaarden in ontvangst te nemen. Bij Alzonne kwamen de graaf van Toulouse, voor zijn kant, de bisschop van Clermont en messire Humbert de Beaujeu, aan de andere kant met deze die zopas gestuurd waren, samen. Men sluit een wapenstilstand, men bepaalt een dag dat de graaf zal verschijnen in tegenwoordigheid van de koning en een plaats, Lorris in de Gâtinais, waar de vrede werd hersteld met de hulp van God⁷⁵.

Het betaamde inderdaad niet dat de koning grote inspanningen deed alleen maar voor de persoon van de graaf; want wanneer deze laatste zou uitgeschakeld zijn, zou er geen spoor overblijven van rebellie of oorlog. En alhoewel enkele personen kwaad hebben gesproken over mevrouw de koningin Blanche, moeder van de koning, omdat ze al te gunstig scheen te staan tegenover haar neef de graaf, was het niet waar noch waarschijnlijk dat zij hem in haar genegenheid plaatste vóór haar zonen. Maar zij handelde met competentie en wijsheid, om op die flank de vrede te verwerven en te bewaren voor het koninkrijk. Voor de graaf was het niet voorzichtig tegen de koning te steunen "op een riet." De provoost van Toulouse had inderdaad aan het Hof een delegatie gevonden van meerdere groten die wou- den zien of de graaf bij de koning een vredesakkoord kon versieren. Hadden ze gevoeld dat hij dat niet kon, ze zouden zich onmiddellijk tot zijn vijanden hebben verklaard. Zij werden handig aan de lijn gehouden, in afwachting tot men zeker was dat de vrede wel of niet zou gesloten worden, om hen niet te verlenen wat men misschien zou betreuren hen verleend te hebben eens de vrede gesloten.

Na het herstel van de vrede te Lorris ging de graaf naar huis. Hij sprak recht over enkele- n waarvan men zei dat ze deelgenomen hadden aan de uitmoording van de inquisiteurs te Avignonet en die waren gevangen genomen en gearresteerd, en hij veroordeelde ze tot op- hanging.

---

⁷⁴ De aanwezigheid van de bisschop bevestigt het kruistocht-karakter van de onderneming. Raimond VIII, bij gebrek aan preciezere aanklacht, stond genoteerd voor ketterij.

⁷⁵ Januari 1243. De graaf gaf burchten als pand waaronder Bram, Saverdun, Najac en Penne d'Albigeois gedurende vijf jaar. Wanneer hij de Midi verliet had Raimond het graafschap toevertrouwd aan Sicard Alleman te Montauban, op 28 december 1242.

XLIV

COMES THOLOSANUS VADIT AD CURIAM AD IMPERATOREM FREDERICUM
ET INTERIM CASTRUM MONTIS SECURI OBSIDETUR ET CAPITUR,
ET HERETICI CC VEL CIRCITER COMBURUNTUR.

Dan, in de lente van het jaar Onzes Heren 1243, ging hij naar de Apostolische Stoel en bracht, zowel bij de keizer als bij de Curie, ongeveer een jaar door, en hij verkreeg dat men hem de Venaissin teruggaf. Op hetzelfde tijdstip ging de bisschop van Toulouse naar de Curie waar hij was opgeroepen.

Ondertussen belegerden de eerbiedwaardige monseigneur Pierre Amiel, aartsbisschop van Narbonne, monseigneur Durand, bisschop van Albi, en de seneschalk van Carcassonne de burcht van Montségur, in het bisdom Toulouse. Twee hoge heren hielden haar sinds lang in handen, Pierre Roger de Mirepoix en Roger de Péreille.

Daar stond een openbaar toevluchtsoord van allerlei misdadigers en ketters, zoals de "synagoge van Satan", omwille van de robuustheid van de burcht die, gelegen op een zeer hoge rots, oninneembaar leek.

Men was daar reeds geruime tijd en men maakte weinig vooruitgang; maar het gebeurde dat lichtbepapende dienaren, samen met mensen die de streek kenden, naar ginds gezonden werden en zij organiseerden bij nacht een bestijging via huiveringwekkende steilten. Zij geraakten, onder leiding van de Heer, bij een versterking die zich in een hoek van de berg bevond; ze verrasten er plots de schildwachten, bezetten dit bolwerkje en met het zwaard doodden ze allen die zich daar bevonden. Toen het dag werd en ze bijna op gelijke hoogte stonden met de anderen die de belangrijkste posities in handen hadden, begonnen ze een hevige aanval. En toen ze de huiveringwekkende weg zagen langs waar ze bij nacht waren gekomen, zouden ze zich daar nooit hebben durven wagen bij dag. Maar toen ze de anderen op de top hadden ingesloten, werd een gemakkelijker toegang vrij gemaakt voor de rest van het leger.

Zij die ingesloten waren en aangevallen werden, hadden bij dag noch nacht rust en deze ongelovigen konden de aanvallen van de trouwe troepen niet weerstaan. Zij aanvaardden het behoud van hun leven en lieten de burcht en de ingeklede ketters die daar gevonden werden ten getale van ongeveer 200 aan de aanvallers.

Bij hen was Bertrand Marty die ze als hun bisschop beschouwden. Ze weigerden de bekering waartoe ze uitgenodigd werden en werden verbrand binnen een omheining van spiesen en palen, waaraan men het vuur ontstak en ze gingen zo naar het vuur van de Tartaros.

En het kasteel werd teruggegeven aan de maarschalk van Mirepoix, aan wie het tevooren behoorde.

XLV

COMES THOLOSANUS CURIAM TENUIT THOLOSE, IN QUA MULTI NOBILES ET ALII
PLURES FACTI SUNT MILITES. CONCILIUM CELEBRATUR LUGDUNI.

In de herfst van het jaar onzes Heren 1244 ging de graaf van Toulouse naar huis en hij bracht met Kerstmis een grote hofhouding samen te Toulouse; tweehonderd man of meer kreeg er de toetredingsgordel tot het ridderschap. De voornaamsten onder hen waren de

graaf van Comminges, Pierre, burggraaf van Lautrec, Gui de Séverac, Sicard Alama, Jourdain de l'Isle, Guillaume de Beauville, Bernard de la Tour en meerdere anderen. Een hofhouding die weelderig en schitterend was.

In die periode was de Heilige Vader, Paus Innocentius IV, naar Lyon gekomen. De graaf van Toulouse bezocht hem in de vasten, na zijn terugkeer uit Frankrijk, en keerde daarna terug naar Frankrijk.

Hetzelfde jaar vóór Kerstmis nam de koning van Frankrijk, die als het ware doodziek geweest was, het kruis aan voor de tocht overzee. En het jaar daarop, in 1245 bij het begin van de zomer, hield de Paus in dezelfde stad een concilie met de Cisalpijnse en andere prelaten van de koninkrijken Frankrijk en Spanje. En hij onttroonde keizer Frederik van het keizerrijk door een definitief vonnis⁷⁶.

Waren aanwezig Boudewijn⁷⁷, keizer van Constantinopel, en de graven van Toulouse en van Provence, die daar bij de Paus handelden over het huwelijk tussen de graaf van Toulouse en de laatste dochter van de graaf van Provence: de Paus diende dispensatie te geven voor het beletsel van bloedverwantschap.

Wanneer ze enkele dagen later terug thuis waren stierf de graaf van Provence alvorens het huwelijk gesloten was. De graaf van Toulouse kon toen ervaren hoe nadelig het is uit te stellen wat men gepland heeft. Hij vernam het nieuws via een snelle bode die door heer Raimond Gaucelm gestuurd was de dag na het gebeuren. Hij vertrok in alle haast met weinig volk en nam geen gewapend leger met zich mee, noch deed hij er een volgen zoals deze man het hem aangeraden had. Het was namelijk niet nodig te komen met machtsvertoon, zoals Romée en Albet, ridders die deel hadden uitgemaakt van het huis van de graaf van Provence, het aangeraden hadden. Dat was een list opdat de graaf geen enkele druk zou kunnen uitoefenen tot wanneer ze dat waarover ze in het geheim onderhandelden tot een goed einde hadden gebracht. Zij handelden inderdaad onderhands opdat het jonge meisje ten huwelijk zou gegeven worden aan Charles, broer van de koning, zoals de gebeurtenis het later zal aantonen.

Hoeveel ontmoetingen, hoeveel onderhandelingen gebeurden er niet met de graaf van Savoie, oom van het jonge meisje, en met de baronnen van het land, die oprecht waren, en met de Provençalen, die met hun hart bij de graaf waren, dat besloeg een lange periode van ongeveer vijf maanden. Gedurende die tijd gaf men zelfs aan de koning van Aragon, die toen te Aix was en van wie men vermoedde dat hij de graaf welgevallig was, geen toestemming om het meisje te zien en de Heilige Vader gaf de dispensatie niet, belet als hij was door de tegensprekers die met die bedoeling gezonden waren uit de koninkrijken Frankrijk, Duitsland en Engeland. Om kort te besluiten, de bode die de graaf zond naar mevrouw de koningin van Frankrijk opdat zij zou aanvaarden en bewerkstelligen wat hij tot een goed einde had gebracht met de vader van het meisje, botste onderweg op monseigneur Charles die zich spoedde om haar te huwen. Wat zal ik hiervan zeggen? Men kon reeds afleiden uit wat voorafging dat het God niet behaagde dat de graaf trouwde of meer nakomelingen zou hebben dan deze die hij reeds had⁷⁸.

---

⁷⁶ Het Concilie van Lyon kwam samen op 17 juli 1245.

⁷⁷ Hij was in het westen om bijstand komen vragen en bracht in Italië het einde van het jaar 1244 door. Constantinopel ging verloren in 1261.

⁷⁸ Blanche de Castille kwam persoonlijk tussenbeide bij de Paus in een onderhoud dat te Cluny plaats vond. Het huwelijk van Karel van Anjou had plaats op 31 januari 1246. - Guillaume de Puylaurens was vanaf dat jaar kapelaan van de graaf. Men stelt vast dat zijn verhaal veel meer details, persoonlijke commentaar en namen van personen bevat.

Want vanuit Spanje schreef men hem een huwelijk toe dat voor hem niet eefvol, noch nuttig voor het doel dat hij zich stelde zou geweest zijn. Er liepen daarover geruchten in het land, maar omdat die op niets berustten, doofden ze uit. Het voorwendsel was niet gering; de graaf had de Provence verlaten en was naar Spanje getrokken en het gebeurde op een dag dat hij naar de Sint-Jacobskerk ging⁷⁹ om mis te horen. Daar was een adellijke dame op bedevaart. Aanwezige pelgrims uit Frankrijk en andere landen verdachten haar diegene te zijn van wie men zei dat hij met haar verloofd was. Vandaar dat zij, toen zij door het land trokken, het gerucht verspreidden dat zij de huwelijksplechtigheid hadden gezien. Dat gebeurde in het jaar 1246.

Het jaar daarop, in 1247, vertrok de graaf naar Frankrijk en hij werd kruisvaarder. Toen hij teruggekeerd was, werden vele baronnen, ridders en burgers kruisvaarder, alsook anderen uit andere regio's. En hij voorzag in een uitgebreide uitrusting als een vloot en andere zaken⁸⁰.

Inmiddels deed hij een constante inspanning, zo goed als hij kon, opdat hij, nu hij op het punt stond overzee te vertrekken, het lichaam van zijn vader zou kunnen begraven want hij had reeds van de Apostolische Stoel verkregen dat rechters een onderzoek instelden betreffende de tekenen van berouw die zijn vader had vertoond toen hij streed tegen de dood. Iemand die naar de Apostolische Stoel was gestuurd als procureur in deze zaak, liet hem geloven dat de Paus zou toestaan dat zijn vader begraven werd, indien de koning van Frankrijk tussenbeide kwam met een verzoek. Men stuurde daarop iemand anders naar de koning van Frankrijk met brieven en verzoeken vanwege de graaf, opdat hij zich zou verwaardigen de Paus te smeken in dit verband. Toen deze te Lyon kwam, sprak hij er vrij zwakjes over tegen de Heilige Vader, en men stelde vast dat het niet werkte zoals men de graaf had doen geloven. Nochtans, diegene die hem er in had doen geloven kreeg een groot geschenk. Zo is de graaf soms de speelbal van leugenaars. Inderdaad, toen hij die uiteindelijk naar de Heilige Vader werd gestuurd, de Paus daarover aansprak, was de Paus verwonderd en zei dat het niet was toegestaan, maar dat men hem de zaak mocht uiteenzetten sinds het begin, zo men wilde. Deze procureur, die geen mandaat had van de graaf, wou er zich niet mee gelasten. Daarop, terug in zijn hotel, vond hij een recente brief, aan hem geadresseerd, die hem vroeg niets nieuws te ondernemen, indien hij vond dat er geen nieuwe mogelijkheid was zoals men hem te voren had laten geloven.

En zo, door een of andere fout, kon de koning niet verkrijgen dat hij kon trouwen zoals hij wou, noch dat hij zijn vader kon begraven⁸¹.

---

⁷⁹ Te Compostela.

⁸⁰ De kruistocht betekende amnestie voor de baronnen uit de Languedoc die gecompromitteerd waren in de ketterij of de rebellie, met op de eerste rij Olivier de Termes en Trencavel.

⁸¹ Een eerste enquête voorgeschreven door Gregorius IX in 1230 bleef zonder resultaat. Innocentius IV had op 1 maart 1247 opdracht gegeven aan de bisschop van Lodève, de inquisiteur Bernard de Caux en de franciscaan Guillaume de Brive een nieuwe enquête te houden die gehouden werd van 12 tot 24 juli. Guillaume de Puylaurens was hierbij aanwezig. De graaf duidde, zeer onhandig, Raimond d'Alfaro aan als zijn procureur bij afwezigheid. Deze zoon van een bastaardmeisje van Raimond V, was verwickeld in de moord van de inquisiteurs te Avignonet, iets waarover Bernard de Caux 7 getuigenissen had verzameld. De onderzoekers noteerden de getuigenissen. Innocentius IV benoemde nieuwe enquêteurs op 19 november 1247.

XLVI

REX FRANCIE IN ITINERE OBSIDET CASTRUM QUODDAM NOMINE ROCAM,
ET INDE DESCENDIT AD PLAGAM AQUARUM MORTUARUM AD MARE.
COMES THOLOSANUS MORITUR, ET MORITUR ANNO SEQUENTI.

In het jaar onzes Heren 1248 verliet de koning Lyon en toen hij zich op weg begaf, belegerde hij de burcht van La Roche op de Rhône omdat haar heer, Roger de Clérieu, tolgelden had geïnd op de kruisvaarders die het Heilig Land ter hulp snelden. Na de aanval deed hij ze enkele dagen later aan hem overgeven, tot wanneer de schade berokkend aan de kruisvaarders helemaal was hersteld.

Daarna daalde hij naar de zee, naar het strand dat men Aigues-Mortes noemt⁸², waar de graaf van Toulouse naar hem kwam; na een onderhoud trok de graaf zich terug in de Venaissin en van daar vertrok hij naar Marseille. Terwijl men een krachtige boot aanvoerde van de kant van de Atlantische oceaan door het nauw van Marokko, hield hij daar een zo lang oponthoud dat de dreigende winter de zeereizen onveilig maakte: na de raad ingewonnen te hebben van de prelaten en baronnen, zag hij zich verplicht te blijven. De koning daarentegen bereikte de haven van Cyprus en bracht er de winter door. (...)⁸³

Na de winter trok de graaf van Toulouse, die achter gebleven was, naar Spanje. Te Logroño, bij de ingang tot het koninkrijk Castilië, kwam Alfonso, de oudste zoon van de koning van Castilië, naar hem toe: de graaf had een onderhoud met hem en bleef er ongeveer veertien dagen. Bij de terugtocht was de graaf enkele dagen ziek onderweg.

In die periode keerde de burggraaf van Lomagne, die recent met zijn nicht was getrouwd, zich af van zijn verbond en sloot zich aan bij de partij van zijn rivaal, Simon de Montfort, graaf van Leicester, die toen gouverneur van Gascogne was voor de koning van Engeland⁸⁴.

In die dagen liet hij te Agen, op de plaats Béoulaygues, ongeveer tachtig ketterse gelovigen verbranden die gerechterlijk hadden bekend of voor hem waren schuldig bevonden.⁸⁵

Toen hij daarna vernam dat heer Alphonse, graaf van Poitiers, was aangekomen om zich bij zijn broer te voegen, en vrouwe Jeanne, de dochter van de graaf van Toulouse, met hem, ging hij hen tegemoet te Aigues-Mortes en hij had met hen zakelijke gesprekken en overeenkomsten. Maar, na zijn terugkeer te Millau, krijgt hij koortsaanvallen. Vandaar ging hij nog naar het plaatsje Prix bij Rodez en houdt het bed. Bij hem kwam als eerste de bisschop van Albi en hij biechtte zijn zonden aan de bekende eremijt broeder Guillaume Albaronier. Hij ontving de communie van de eucharistie uit de handen van de bisschop met nederigheid en godsvrucht zoals bleek uit uitwendige tekenen; want toen het lichaam van de Zaligmaker

⁸² Haven die Lodewijk IX had laten aanleggen om onafhankelijk te zijn van de keizer en van de graaf van Provence.

⁸³ Deze paragraaf verplaatst het toneel in het Oosten en is weinig relevant in verband met Zuid-Frankrijk. We lichten hem daarom uit het verhaal: In de lente van het jaar des Heren 1249, kwam hij, varende met zijn leger, te Damiette aan en vond de oevers van de Nijl vol met een grote menigte Sarracenen die de stad verdedigden. Toen ze teruggedreven werden door de pijlen van de kruisbogen en een toevlucht zochten in de stad, lieten zij het land vrij voor hen die op de kust aankwamen. Ze waren door een zo hevige schrik bevangen dat zij de stad, die zeer versterkt was en vol stak met levensmiddelen, verlieten, God hierbij helpende. Toen de strijders die vooruit gestuurd waren vanuit het kamp van de koning er toekwamen, waren ze verwonderd dat zij er geen enkele verdediger vonden zoals ze verwacht hadden. Na hen traden de koning en het hele leger in de lege stad.

⁸⁴ De tweede zoon van Simon de Montfort had pas kleine opstandjes voor onafhankelijkheid in Aquitanië brutaal onderdrukt. Hij had Arnaud Othon uitgekocht met een altijddurende rente van 100 marken op 28 mei 1249.

⁸⁵ Onverwachte strengheid, want de auteur voegt er niet bij dat het ging om bekeerden die hervallen waren of om onverbeterlijken.

aangereikt werd, verliet hij het bed, alhoewel hij heel zwak was, en ging hij de priester tege-
moet tot in het midden van de kamer en communiceerde op de grond, geknield en niet in
bed.

Bij hem kwamen nog de bisschoppen van Toulouse, Agen, Cahors, Rodez en Albi, de
grote heren, veel ridders van zijn gebied en de consuls van Toulouse. Ieders advies was dat
hij zich zou laten voeren naar Toulouse, maar hij liet zich, tegen het algemeen verlangen in,
naar Millau overbrengen waar de ziekte hem getroffen had. En daar, na schikkingen te heb-
ben getroffen voor zijn graf aan de voeten van zijn moeder in het klooster te Fontevrault, na
beschikt te hebben over zijn goederen en het Heilig Oliesel ontvangen te hebben, stierf hij op
de vijfde van de kalenden van oktober van het jaar 1249, op 52-jarige leeftijd⁸⁶.

Dat hij zich, tegen het advies van iedereen, had laten vervoeren, zoals ik al zei, onder
de druk van ik weet niet welke ingeving, blijkt het zekere teken van een goddelijke beslissing:
hij kwam vanuit het Oosten, uit de hoogstgelegen streken van zijn gebied en moest afdalen
naar de laagstgelegen delen aan de Westkant. Deze laatste telg van het geslacht van de
graven van Toulouse berokkende met zijn doortocht een laatste pijn aan al zijn gebieden.

Zijn lichaam, gebalsemd met kruiden, wordt geplaatst in een kist die met zorg gesloten
wordt. Het werd vervoerd via Albi, Gaillac, Rabastens, Toulouse en via de Garonne in de
Agenais en toevertrouwd aan de zusters van het klooster van Fontevrault dat men Le Paravis
noemt, om in de volgende lente, eens de winter voorbij, verder gedragen te worden naar
Fontevrault en er begraven te worden zoals hij gekozen had.

Het deed pijn voor en na, het volk zijn natuurlijke vorst te zien bewenen en te beklagen
en voortaan niemand meer van zijn geslacht te kunnen verwachten. Het behaagde de Heer
dat het zo gebeurde opdat het voor iedereen zou blijken dat de Heer, voor de zonden van de
ketterij, heel het land had gestraft, door het een liberaal bestuur te ontnemen.

In hetzelfde jaar sterft te Damiette graaf Geoffroi de la Marche.

*We beëindigen hier onze vertaling. Literair is dit zeker verantwoord: de teloorgang van het
geslacht van de graven van Toulouse met in extremis dat maatje te veel, de dood van één
van de getrouwen: graaf de la Marche.*

*Er volgende nog wel vier hoofdstukken maar die hebben betrekking op de bredere poli-
tiek: de strijd tussen Paus en Keizer, de verhoudingen tussen Frankrijk en Engeland, de
kruistocht in het Oosten, waarover reeds een aanzet was gegeven in cap. XLVI, maar waar-
voor men beter de kroniekschrijver Joinville leest.*

*Het laatste hoofdstuk handelt dan wel weer over het laatste opstandje van de graaf van
Foix. Dit geslacht was zeker een aardige medespeler in het gebeuren. Afgezien van het
feit dat het niets nieuws brengt betreffende de katharen zou het van literair standpunt uit
zonde zijn daar te eindigen als men de kans krijgt te eindigen met de dood van de laatste
van de hoofdrolspelers.*

R.D.

---

⁸⁶ 27 september 1249.